Publicație lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 26 noiembrie 2005

SUMAR

Cade o teorie istorică
• ***Dan Oltean***
• ***Vladimir Brilinsky***
pag. 2

Dacia şi daco-geţii în viziunea germanică medievală
• ***Prof. Dr. ANTON MOISIN***
pag. 9

Sarmisegetusa – Controverse toponimice
• ***I. Ionescu***
pag. 11

Carpato - dunarenii populând America înaintea lui Columb
• ***Dr. Napoleon Săvescu***
pag. 14

De la zalmoxianism la isihasmul ortodox
• ***Prof. dr. Zenovie Cârlugea***
• ***Prof. dr. Zoia Elena Deju***
pag. 18

Transilvania, pământ românesc
• ***T. V. Bădescu***
pag. 24

Războaiele de cotropire Daciei înfăţişate pe Columna de la Roma
• ***Prof. Ionel Cionchin***
pag. 29

VIVAT COTROPITORII

SECRETAR DE STAT

Domnului dr. Napoleon SĂVESCU,
Preşedinte Societatea Internaţională Reînvierea Daciei

Nr. 3878
Data 31.X.01

Stimate domnule dr. Napoleon SĂVESCU,

Ca răspuns la petiţia dvs. adresată Preşedintelui României, Domnul Traian BĂSESCU, vă transmitem faptul că Ministerul Culturii şi Cultelor a aprobat propunerea privind declararea anului 2006 ca "Anul Cultural Traian".

Anul 2006 marchează momentul aniversării a 1900 de ani de la cucerirea Daciei de către Traian, eveniment de importanţă capitală pentru formarea poporului român, cu multiple conotaţii aniversare, printre care cele mai importante se referă la intrarea teritoriului actuale României în orbis romanus şi începutul primei comuniuni de limbă, cultură şi civilizaţie europeană.

Cu stimă,

Virgil Ştefan NIŢULESCU
SECRETAR DE STAT

Este foarte greu să faci comentarii pe marginea acestui document.Stai doar şi te miri şi îţi pui întrebări la care nu ştii dacă vreodată o să poţi găsi un răspuns. Este greu de priceput, cum un minister, care mai este şi al culturii poate elabora un astfel de document. Scris în dulcele limbaj de lemn al „triştilor de altădată", cu greşeli de exprimare evidente, conţinutul documentului îţi dă fiori prin felul de gândire.

Pentru început, ne întrebăm ce naţiune din lumea asta aniversează cucerirea şi pe cuceritorul propriei sale ţări ?

Care sunt meritele culturale ale lui Traian, de i se dedică „Anul Cultural 2006"? În afară de faptul, că a fost un alcoolic, un pedofil, un cotropitor şi un aprig prigonitor al creştinilor, nu se ştiu prea multe despre el.

Cine oare i-a învăţat pe cei care au redactat documentul, inepţia că respectiva cucerire a fost un eveniment de importanţă capitală pentru formarea poporului român ?

Intrarea în ***orbis romanus*****, ca nişte sclavi jefuiţi şi violaţi, este oare un prilej de aniversare?**

De ce oare o petiţie înaintată Preşedintelui României, capătă un răspuns din partea Ministerului Culturii şi nu a Administraţiei Prezidenţiale, cum era normal ? Ştie oare Domnul Preşedinte de monstruozitatea răspunsului dat în numele său ?

Ca să ne arătăm sprijinul şi adeziunea la măreţele proiecte ale „Ministerului Plângerii", propunem o listă de personalităţi, şi evenimente care şi-au pus cizma şi amprenta cotropitoare, pe demnitatea şi independenţa poporului nostru dealungul istoriei şi care ar merita în egală măsură cu Traian, să fie sărbătorite în anul ce vine: 1552 de ani de la moartea lui Atilla cel care cică a găsit Dacia pustie şi a descălecat, 552 de ani de la moartea lui Baiazid, 502 ani de la moartea lui Soliman Paşa, 452 de ani de la moartea lui Sigismund Bathory, 137 de ani de la naşterea lui Mikloş Horthy, 117 ani de la naşterea lui Adolf Hitler, 125 de ani de la naşterea lui Iosif Visarionovici Stalin.

Bune personalităţi şi bune prilejuri pentru minister să cheltuie bani publici omagiind cotropitorii.

CADE O TEORIE ISTORICA

DAN OLTEAN
VLADIMIR BRILINSKY

Istoria nu a fost niciodata o ştiinţă exactă. O lopată de pământ răsturnată sau o descoperire întâmplătoare au determinat rescrierea unor capitole întregi ale istoriei. Multe din aceste capitole au fost chiar fabricate în laboratoarele maimarilor lumii. Iar cei mulţi au crezut în această istorie, care uneori nu era cea dreaptă. Au căzut teorii care păreau bătute în cuiele eternităţii, au dispărut dogme ce dominau lumea, au fost aruncate la coş lucruri de valoare şi au fost înlocuite cu falsuri. Cercetarea arheologică ştiinţifică, cea care are o importanţă capitală în scrierea corectă a istoriei, a fost şi este pe alocuri, părtaşă la falsuri care au denaturat evidenţe. Din superficialitate, din neprofesionalism, sau din directive de mai sus venite, s-a ajuns ca în unele cazuri, concluziile să fie trase pripit. Generaţiile tinere de arheologi au fost mereu tributare înaintaşilor, consideraţi titani ai cercetării. Spiritul onest de frondă al tinerilor, care au beneficiat de noi tehnologii a fost ca şi inexistent. „Eu sunt maestrul, eu am dreptate", a fost un slogan imbrăţişat de bătrâni, acceptat mai uşor sau mai greu de către tineri. Lucrările lor de doctorat sau de licenţă au fost şi ele tributare dogmelor şi teoriilor „vechilor" Şi astfel s-a bătut în cuie istoria.

O cercetare asiduă şi competentă, întreprinsă pe parcursul a mai bine de douăzeci de ani vine astăzi să demonteze o astfel de teorie care părea bătută în cuie şi care purta semnătura unor mari nume ale istoriei noastre, precum Constantin Daicoviciu sau Ioan Glodariu.

CONTEXTUL DESCOPERIRII FORTIFICAŢIILOR DACICE DE LA ŞUREANU ŞI DEALUL NEGRU

Munţii Orăştiei, cu prelungirile lor ce se întind pînă spre înălţimi de 2000 m oferă peisaje de o frumuseţe extraordinară. În zilele senine, de pe culmile situate la o înălţime de peste 1500 m se poate zări spre sud Valea Mureşului dincolo de care se deschid Munţii Metaliferi, apoi spre vest sunt culmile şi vîrfurile împietrite ale Munţilor Retezat, spre sud se ridică maiestuos Parîngul, iar spre vest se desprind din linia orizontului pădurile nesfîrşite de brazi ale Munţilor Cindrel.

Profitînd de asemenea bogăţie peisagistică, unică în România, dar şi de faptul că Munţii Orăştiei sunt împînziţi cu cetăţi, sanctuare şi aşezări civile dacice, unice în lume, am întreprins în ultimii 20 de ani sute de excursii în intregul areal de peste 200 Km. al munţilor din sudul Orăştiei. În cadrul acestor incursiuni mi-a fost dată fericita ocazie să descopăr vestigii necunoscute pînă acum. Este vorba de zidurile de piatră de pe Vîrful Şureanu şi de valurile cu şanţ de pe Dealul Negru. Cele două ziduri de piatră de la Şureanu măsoară în total 207 m şi le-am descoperit în luna iulie a anului 2004 , iar cele 6 valuri şi şanţuri de pe Dealul Negru le-am identificat în lunile mai şi iunie 2004 (o parte) şi apoi în luna octombrie 2005 (o altă parte din ele).

Cele două ansambluri de fortificaţii nu au mai fost semnalate pînă acum în literatura istorică şi arheologică. Noi credem că aceste fortificaţii inedite, neluate în calcul pînă acum de istorici, modifică radical teoriile despre campania sudică de cucerire a Sarmizegetusei de către romani. Dacă pînă acum istoricii care s-au ocupat de problematica războaielor daco-romane au plecat de la presupoziţia că pe frontul sudic al Munţilor Orăştiei avem doar 6 castre romane şi că soldatii romani au înaintat foarte uşor pe plaiurile înalte ale munţilor, iată că acum avem dovada că există si alte fortificaţii ce se constituie în două ansambluri de baraje ce aveau ca scop blocarea înaintării romanilor spre Sarmizegetusa.

PRIMUL RĂZBOI DACO-ROMAN (101-102)

Pentru a înţelege ce s-a întîmplat acum mai bine de 1900 de ani pe aceste minunate locuri este necesar să facem o scurtă prezentare a etapelor primului război daco-roman.

După ce armatele romane trec Dunărea în primăvara anului 101, înaintează prin Banat spre pasul Porţile de Fier, fără să întîmpine vreo rezistenţă care să merite a fi pomenită atît de istoricii antici, dar nici de a fi ilustrată pe Columnă. La intrarea în Transilvania dinspre Banat, dacii construiesc ample fortificaţii de pămînt şi de piatră. Este Tapae, locul unde se dă prima mare bătălie dintre daci şi romani. Profitînd, probabil, şi de stihiile naturii, dovadă că pe Columnă apare Iupiter Tonans care aruncă fulgere în tabăra dacică, romanii reuşesc să străpungă frontul dacic şi să coboare în Ţara Haţegului.

Acum dacii împreună cu aliaţii lor din S-E, sarmaţii roxolani, profitînd de golirea de trupe a provinciilor sud-dunărene, atacă şi pustiesc Moesia. Diversiunea dacică a fost atît de

uluitoare şi de periculoasă pentru romani încît o mare parte a trupelor ce se aflau în Dacia au fost întoarse pentru a-i alunga pe daci şi pe sarmaţi din Moesia. Chiar împăratul s-a deplasat pe Dunăre pentru a coordona apărarea şi contraofesiva.

După cum se ştie, şi din menţiunile scrise antice, dar şi de pe reliefurile Columnei şi ale Monumentului de la Adamclisi, bătălia de pe platoul de la Adamclisi a fost una dintre cele mai sîngeroase din ambele războaie dacice. Profitînd şi aici, probabil, de lipsa de coordonare a acţiunilor dacice şi sarmate, romanii au reuşit să stopeze invazia. Toată această campanie sudică s-a purtat în toamna şi iarna lui 101. La această diversiune dacică, romanii au replicat ulterior, în primăvara şi în vara lui 102 cu propria lor diversiune.

În campania de revenire la nordul Dunării, în Transilvania, romanii pentru a cîştiga timp, nu au mai ocolit întreg lanţul carpatic, ci au atacat direct peste munţi. Prin urmare, romanii nu au mai venit cu grosul trupelor prin Porţile de Fier ale Transilvaniei, ci chiar peste munţi, castrele lor fiind amplasate, la înălţimi de 1900-2000 m. Diversiunea romană din primăvara şi vara anului 102 a însemnat atacarea Munţilor Orăştiei dinspre sud, dintr-o direcţie în care avem înălţimi "de netrecut".

Dovada că aşa stau lucrurile ne-o oferă chiar castrele romane din Munţii Orăştiei prin poziţionarea lor faţă de Sarmizegetusa. Din direcţia vestică au venit trupe care încăpeau într-un singur castru, mărturie fiind castrul de la Ponorici. Aceste trupe au urcat din Ţara Haţegului şi au atacat puternicele fortificaţii dacice de la Ponorici-Cioclovina-Piatra Roşie. Din direcţia sudică au înaintat trupe care iarăşi putea fi cantonate într-un singur castru. Este vorba de fortificaţia romană de la Luncani-Tîrsa. Romanii care au ajuns aici au avut ca ţintă cetatea de la Blidaru.

Frontul sudic, care era cel mai puţin expus unui atac roman, deţine nu mai puţin de 4 castre, amplasate unul lîngă celălalt. Ele sunt amplasate pe Comărnicel, un munte de 1896 de metri. Doar aici, în acest război, doar aici în toată istoria desfăşurării de trupe romane în Dacia, ivadatorii au masat trupe care erau concentrate în 4 castre aşezate alăturat unele de altele, 2 chiar lipite. Aceasta este diversiunea romană din primul război daco-roman: atacul Sarmizegetusei peste nişte munţi care depăşesc 2000 m înălţime.

Se aşteptau dacii la un asemenea atac? Au fortificat dacii acest front sudic? A fost acest atac diversionist cauza capitulării dacice din primul război?

La aceste întrebări, trebuie să spunem că istoricii de pînă acum, care s-au ocupat de istoria dacilor, au răspuns în cor: NU

TEORIA ATACULUI SURPRIZĂ

Pentru a explica de ce au capitulat dacii în anul 102, istoricii comunişti au formulat o teorie extrem de simplă care constă în următoarele elemente:

A) romanii au profitat de faptul că dacii nu au fortificat frontul sudic

B) romanii au trimis pe acest front trupele de cavalerie maure conduse de Lusius Quietus

C) romanii au executat un atac de o rapiditate expraordinară datorită iuţimii cavaleriei

Această teorie a atacului surpriză a fost lansată în 1960 de către Constantin Daiciviciu în tratatul de *Istoria României,* editat de Academia R.P.R.. Iată ce scria academicianul: "cucerindu-se munte după munte cu mari pericole, iar din flanc, cu cavaleria uşoară maură, ataca Lusius Quietus, căpetenie maură intrată în slujba romanilor. El a putut pătrunde în interiorul arcului carpatic fie prin pasul Turnu Roşu, fie pe la trecătoarea Vîlcanului. Castrele romane de pământ de la Vîrful lui Pătru, de pe Comărnicelul şi de la Jigorelul atestă în orice caz un atac din aceste părţi asupra Sarmizegetusei" (p. 307)

Această teorie a fost preluată integral de către fiul lui C. Daicoviciu, Hadrian, care într-o lucrare din 1972 chiar plagiază din lucrarea tatălui său fără să citeze fragmentul. Iată dovada: "Lusius Quietus pătrunsese în Transilvania, fie prin pasul Turnu Roşu, fie mai degrabă prin pasul Vâlcan; în orice caz, castrele romane de pământ de pe înălţimile Vârful lui Pătru, Comărnicelul şi Jigoru atestă o învăluire a Sarmizegetusei dinspre sud şi sud-est" (*Dacia de la Eurebista la cucerirea romană*, Ed. Dacia, Cluj, 1972, p. 326). Aceeaşi teorie, aceleaşi fragmente plagiate oferă Hadrian Daicoviciu, chiar şi 12 ani mai tîrziu, în lucrarea *Portrete dacice* (Ed. Militară, Buc. 1984, p. 159).

Cel care a nuanţat teoria atacului surpriză şi i-a oferit elementele de concreteţe este actualul conducător al şantierului arheologic Sarmizegetusa Regia, Ioan Glodariu. Acesta într-un articol din 1974 intitulat *Itinerariile posibile ale cavaleriei maure în războaiele dacice*, publicat în lucrarea colectivă *In memoriam Constantini Daicoviciu*, descrie cu lux de amănunte cam ce crede domnia sa că au făcut maurii prin Munţii Orăştiei. Deşi articolul se întinde pe 13 pagini vom oferi doar cîteva citate care ilustrează pe deplin teoria atacului maur prin surprindere:

1) "Acesta (L.Q.n.n.) exercita atacul prin surprindere asupra capitalei dacilor" (p. 156)

2) Atacul s-a petrecut "…într-un timp scurt, indispensabil unei acţiuni militare a cărei principală forţă consta în surpriză" (p. 157)

3) Datorită faptului că atacul "s-a produs dinspre Valea Jiului dificultăţile în explicarea diversiunii executate de Lusius Quietus dispar" (p. 157)

Măguri
Vf. Comarnicul
Canciu
Prisăcii
Vf. Canciu
Cabana Șureanu
Vf. lui Pătru 2130
Gura
Cârpa
Vf. Cârpa
Lac Șureanu
Vf. Șureanu 1059
Vf. Brateș
Sipcii
M. Bătrâna 1792
Vf. Comărnicelu
Vf. Negru
Vf. Stegu Mare
Vf. Timpu 1493
Scorușetului
Meleia
Cetatea dacică Sarmizegetusa
Jigoru Mare
Sirei
Vf. Rachitaua
Cetatea dacică Bănița
Peștera
PETRILA
Râșnoviței
Cimpa
Valea de Jos
Grădiștea de Munte
Tirsa
Luncani
Cetatea dacică Piatra-Roșie
Ciocloviș
Ciocloviș uscată
Ponorici
Feder
Livada
Ohaba-Ponor
Vulcan-Ponor
DN 66
LEGENDA
- Castre romane
- Fortificatii dacice
- Înaintarea trupelor romane

Fortificatii dacice de pe Dealul Negru văzute din castrul (dublu) de la Comărnicel

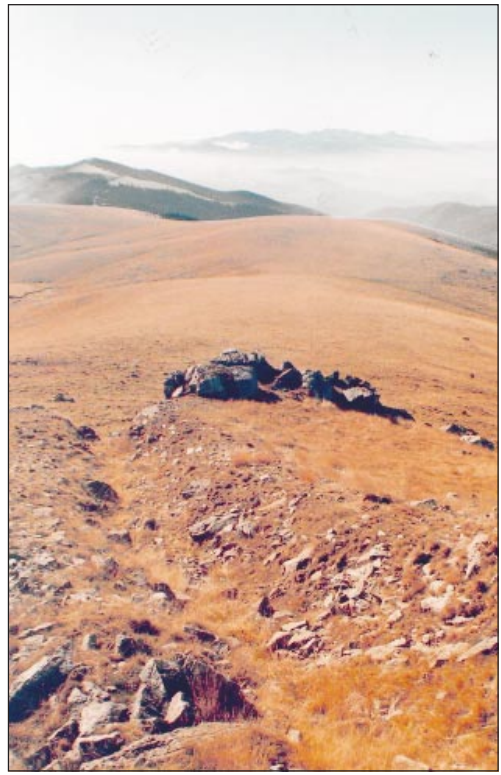

Fotificație dacică alcătuită din val și șanț pe versantul vestic al Dealului Negru

Zidul dacic din piatră de la Vârful Șureanu

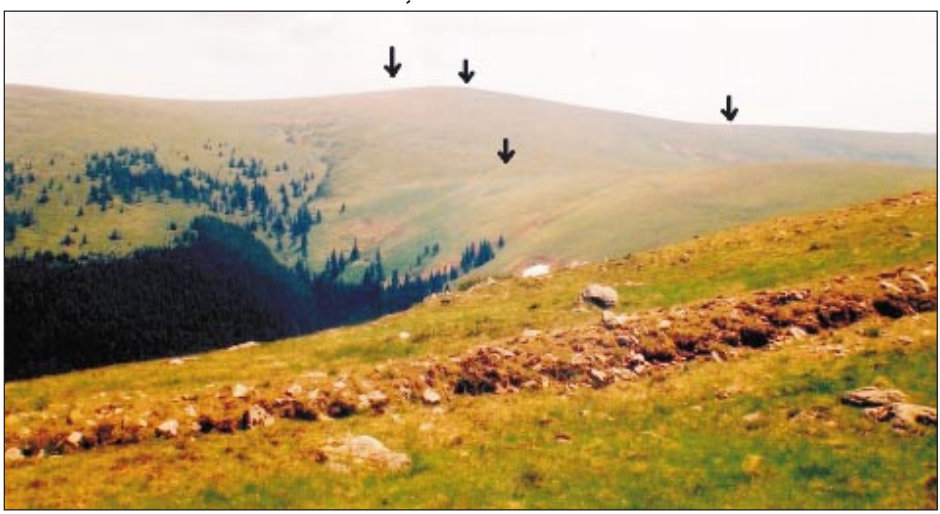

Fortificație dacică de la Dealul Negru amplasată în fața castrelor romane de pe Comărnicel

INCONSISTENȚA LOGICĂ A ATACULUI SURPRIZĂ

Teoria atacului maur din direcția sudică putea fi pusă sub semnul întrebării şi pînă acum, datorită a două serii de explicații care nu concordă cu realitățile descrise de autorii antici, dar nici cu cele de la fața locului, din Munții Orăștiei.

Expediția generalului maur din primul război cu dacii este descrisă extrem de lapidar de Cassius Dio după următoarea formulă: "Lusius care ataca pe partea cealaltă, ucisese un număr de daci şi luă mulți prizonieri" (*Istoria romană*, 3, 68, 8). Este evident că într-o zonă în care dacii nu se aşteptau la nici un atac (potrivit teoriei) şi care nu este locuită din cauza dificultăților pe care le provoacă o locuire permanentă la 1900-2000 m altitudine, Lusius Quietus nu a avut pe cine să ia prizonier. Şi chiar dacă prin absurd el ar fi luat prizonieri daci, teoria atacului rapid, surprinzător, cade tocmai pe motivul că în varianta unui asemenea acțiuni fulgerătoare acei prizonieri trebuiau mutați dintr-un loc în altul sau supravegheați, ceea ce îl împiedeca pe maur să-şi îndrume aprigii călăreți prin Munții Orăştiei spre Sarmizegetusa.

A doua serie de explicații care invalidează teoria lui I. Glodariu constă în faptul că maurul Quietus nu putea să acopere un front atît de larg, să lase în urma lui 6 castre, dintre care 4 sunt amplasate într-un singur loc, alăturate. În vreme ce din direcția vestică trupele romane sunt cantonate într-un singur castru, la Ponorici, din direcția nordică tot într-un castru, la Luncani-Tîrsa, iată că agilul general, deține trupe care intră în nu mai puțin de 4 castre. Cu alte cuvinte, armata romană are de două ori mai multe trupe de cavalerie decît de infanterie.

Dacă am urma teoria lui Glodariu după care "cavaleria maură, împărțită în două coloane-una înaintînd de la Bănița în sus spre Jigoru Mare spre Comărnicel, cealaltă pe Jiu spre Vf. Lui Pătru-Comărnicel" (*op.cit.* p.158) a construit la Comărnicel, locul de întîlnire 4 castre unul lîngă altul, ar însemna că în toate aceste castre au fost cantonați călăreți, rezultînd o situație absurdă din care reiese că în castrele din jurul Sarmizegetusei erau de două ori mai multe trupe de cavalerie decît cele de infanterie.

Această logică este contrazisă de reliefurile Columnei de la Roma, care atestă pe scenele ei mai mulți infanteriști romani decît călăreți şi în genere de întreaga istorie militară romană. Inconsistentă din punct de vedere al logicii istorice, teoria atacului surpriză al maurilor de pe frontul sudic este invalidată de prezența unor fortificații care aveau ca scop oprirea înaintării romane spre Sarmizegetusa. Aceste fortificații au fost descoperite de noi în anii 2004-2005 şi oferă o imagine de ansamblu asupra operațiunilor militare din tabăra dacică pentru a contrabalansa ofensiva romană de peste munți.

FORTIFICAȚIILE DACICE DE LA ŞUREANU

Vîrful Şureanu (2059 m) şi Vîrful lui Pătru (2130 m) sunt punctele de cea mai mare altitudine din Munții Şureanu. Stăpînirea acestor două poziții era şi un element de strategie în războaiele daco-romane. A stăpîni punctul cel mai înalt al unui ținut însemna în genere a domina, măcar simbolic, întreg ținutul. La aceste elemente de strategie militară, dar şi de simbolistică s-au gîndit atît romanii, dar şi dacii.

Despre romani se ştia şi pînă acum că au construit un castru patrulater, chiar sub Vîrful lui Pătru, într-o şa care să-i apere pe soldați de vîntul puternic care bate mai tot timpul dinspre sud, dinspre Valea Jiului. Era firesc ca în zonă să fie prezenți şi dacii, altfel nu s-ar explica de ce romanii au trebuit să se fortifice în castrul de cea mai mare altitudine din Dacia. Această ipoteză a avut urmări concrete pentru noi. Mai mulți ani de-a rîndul am căutat în această zonă eventualele întărituri dacice. Norocul a survenit în vara anului 2004, cînd la vest de Vîrful Şureanu (la circa 1 Km distanță), exact acolo unde începe Culmea Brateşului, ce se ridica deasupra Văii Tăii, am descoperit doua ziduri de piatră late de 1,4 m şi lungi unul de 170,4 m, iar celălalt de 36,7 m. Cele doua ziduri sunt mai înalte decît nivelul solului cu circa 0,3-0,4 m şi sunt orientate pe direcția generală N-E.

Zidurile sunt paralele, fiind situate unul în fața celuilalt la o distanță de 174 m. Ambele fortificații de la Şureanu sunt paralale cu Valea Tăii şi sunt situate chiar în buza prăpastiei care desparte golul alpin de vale. Prin fața lor trece actuala potecă ce leagă cabana de la Şureanu de cea de la Prislop. Şi în antichitate drumul de plai trecea tot pe aici, întrucît imediat după Şureanu plaiul se îngustează. În condițiile descrise mai sus romanii din castrul de la Vîrful lui Pătru, pentru a înainta spre Sarmizegetusa, au trebuit să treacă pe lîngă Vîrful Şureanu, prin fața celor două ziduri descoperite de noi.

Distanța dintre fortificațiile de la Şureanu şi castrul roman de la Vîrful lui Pătru, măsurată pe pășune, prin Curmătura Şureanu, este de circa 5 Km. Vîrful Şureanu este un abrupt stîncos ce are pante de 60ş, mergînd pînă la 80-90ş deasupra lacului glaciar. Panta pe care trebuiau să o excaladeze romanii pentru a trece de Şureanu este în medie de 60-70ş ți lungă de 2 Km. În capătul acestei pante se găsesc zidurile de piatră ale dacilor care barau pur şi simplu orice înaintare spre Sarmizegetusa. Cele două ziduri de piatră nu au fost pînă acum semnalate de nimeni în literatura arheologică.

Romanii pornind un atac de diversiune din direcția sudică, peste munți, ce avea ca scop surpriza, au fost blocați de daci la Şureanu. Dacii s-au folosit atît de condițiile naturale de la fața locului, de înclinarea şi de lungimea pantei, dar şi de cele două ziduri de piatră care barau accesul pe plaiul ce duce spre Comărnicel şi apoi spre Sarmizegetusa.

În mod sigur în epocă dacii au utilizat şi alte fortificații din lemn: copaci tăiați şi prăbuşiți în calea romanilor, cîmpuri de țăruşi împlîntați în pămînt, etc. Dacă s-a dat vreo bătălie între daci şi romani, atunci ea s-a purtat pe aceste pante inaccesibile. Inițial romanii nu au avut sorți de izbîndă.

Mai mult ca sigur că dacii au fost obligați să părăsească zona după ce au fost atacați din spate de trupele ce înaintau dinspre Jigorul Mare spre Comărnicel. În cazul unui atac dinspre Jigorul Mare-Comărnicel asupra fortificațiilor dacice de la Şureanu victoria putea să încline cu uşurință de partea romanilor deoarece acest plai dintre Comărnicel spre Şureanu este cu cîteva excepții minore aproape drept. Neexistînd nici o fortificație care să protejeze spatele frontului, iar terenul neoferind nici un avantaj, dacii au fost nevoiți să se retragă.

În final, romanii cantonați la Vîrful lui Pătru au trecut de cele două ziduri dacice de la Şureanu, dovadă fiind că avem castre romane şi înainte de

Şureanu (Vf. Lui Pătru), dar şi după aceaste fortificaţii (Comărnicel). Trupele romane de la Vîrful lui Pătru, după ce au întîmpinat rezistenţa puternică a dacilor de la Şureanu, au trecut spre Comărnicel datorită sprijinului oferit de coloana romană ce a atacat dinspre Jigorul Mare şi a depresurat Şureanu de rezistenţa dacică. Ulterior, cele două coloane romane, cea de la Vf. lui Pătru şi cea de la Jigorul Mare s-au întîlnit şi au fost campate la Comărnicel, loc în care au întîmpinat din partea dacilor o rezistenţă de netrecut.

Din cele descrise anterior se pot desprinde cîteva concluzii esenţiale. Romanii deşi au dorit să-i surprindă pe daci, atacînd dintr-o direcţie în care se află munţi de peste 2000 de metri au primit din partea dacilor o rezistenţă impresionantă. Mai întîi dacii s-au fortificat şi au rezistat parţial la Şureanu.

A doua concluzie importantă este că un asemenea atac asupra unor pante inaccesibile, fortificate, nu putea fi întreprins de trupe de cavalerie. Un asemenea atac putea fi desfăşurat în mod exclusiv de infanterie folosindu-se prăştiile, catapultele, săgeţile şi atacînd în formaţie *testudo* (broască ţestoasă), cu scuturile deasupra capului pentru a contracara bolovanii şi săgeţile aruncate de dacii ce se afla in capătul de sus al pantei.

Concluzie generală: Lusius Quietus şi maurii săi nu au atacat dinspre Vîrful lui Pătru.

FORTIFICAŢIILE DACICE DE LA DEALUL NEGRU

Romanii au trecut de fortificaţiile de la Şureanu, iar cei care au urcat dinspre Jigorul Mare au ajuns şi ei la Comărnicel, locul de întîlnire a tuturor trupelor romane de pe frontul sudic. La Comărnicel avem 4 castre romane de dimensiuni impresionante. Un castru dublu, adică 2 castre alipite se află chiar pe vîrful Comărnicel (1896 m) şi are dimensiunile de 300 x 260 m. Sub vîrf se află la o distanţă de circa 500m unul de altul alte două castre imense. Unul este patrulater, cu laturile de 300 x 195 m, iar altul este atipic, avînd 8 laturi, formînd un octogon neregulat cu o suprafaţă comparabilă cu cea a unui castru patrulater.

Este clar că aici a fost cea mai mare concentrare de trupe romane din ambele războaie dacice. Numeroasa armată romană de la Comărnicel trebuia oprită în înaintarea ei spre Sarmizegetusa. Situaţia se repetă identic cu cea de la Vîrful lui Pătru-Şureanu. Ca şi în cazul precedent, în faţa Comărnicelului se ridică maiestuos din plai, ca un imens trunchi de piramidă, o formaţiune stîncoasă ce poartă denumirea de Dealul Negru.

Ca să ajungi la Sarmizegetusa trebuie să treci peste el întrucît de o parte avem abruptul Văii Streiului (stînga), iar de cealaltă avem abruptul Văii Cugirului (dreapta). Dealul Negru trebuia în mod obligatoriu să fie fortificat de daci. Pornind de la această presupoziţie am cercetat mai mulţi ani la rînd acest munte şi am descoperit în premieră, iarăşi, mai multe valuri şi şanţuri care apără buza de sus a Dealului Negru. Şi aici, ca şi la Şureanu panta dinspre vale spre culme este înclinată cu circa 60ş ţi are o lungime de 1,5 Km. Distanţa, măsurată pe teren, între castrele de la Comărnicel şi fortificaţiile de la Dealul Negru este şi aici tot de circa 5 Km. Dealul Negru este acoperit actualmente în proporţie de 2/3 din suprafaţa sa de jnepeni, aşa încît alte eventuale fortificaţii dacice din acest perimetru sunt greu (dar nu imposibil) de pus în evidenţă. Mai mult ca sigur că ele există.

Dar să descriem în continuare fortificaţiile descoperite de noi în suprafaţa acoperită doar de iarbă şi de stînci. Avem prin urmare, pînă acum, 6 şanţuri şi valuri dintre care 2 sunt paralele cu muchia Dealului Negru (ca şi la Şureanu) şi 4 sunt perpendiculare pe muchie. Cele paralele cu muchia sunt de dimensiuni impresionante. Primul şanţ din partea stîngă, dinspre Valea Streiului, are lunginea de 62 m şi este orientat 35ş N-E, fiind adînc de 1,5 m ţi lat de 3 m. Înălţmea valului alăturat şanţului are circa 1m deasupra solului. De partea opusă, înspre Valea Cugirului se află un alt val şi şanţ de lungime mare. Acesta are lungimea de 70,5 m şi este orientat 60ş N-E, restul dimensiunilor fiind aceleaţi ca la precedentul.

Între aceste 2 şanţuri şi valuri de mari dimensiuni avem alte 4 şanţuri mai mici, aproape paralele între ele şi perpendiculare pe linia muchiei dealului. Lungimile acestora sunt, urmînd ordinea de la stînga la dreapta, de 22 m, 20 m, 31 m şi 26 m. Lăţimea acestor şanţuri este de 1 m, iar adîncimea de 50 cm.

Pentru romani bătălia de la Dealul Negru nu a fost atît de simplă ca cea de la Şureanu, întrucît Dealul Negru nu putea fi atacat din spate. Romanii nu au avut posibilitatea să atace prin spatele dacilor întrucît în această zonă văile sunt foarte adînci, iar plaiurile se îngustează. Dacii au rămas pe poziţii neputînd fi atacaţi decît din faţă. În plus, ei puteau să primească cu uşurinţă ajutoare de la Sarmizegetusa pe plaiul îngust, dar sigur ce urcă din capitala dacilor (1000 m) spre Dealul Negru (1862 m). Acest plai trece obligatoriu prin Godeanu (1656 m), Scîrna (1675 m), Şteaua Mare (1730 m), Bătrîna (1792 m). Distanţa dintre Sarmizegetusa şi Dealul Negru, măsurată pe plai, este de 15Km.

Romanii de la Comărnicel au zăbovit o perioadă îndelungată aici şi în final nu au reuşit să străpungă apărarea inexpugnabilă a dacilor de la Dealul Negru. Pentru a demonstra aceste afirmaţii avem mai multe argumente care se întrepătrund şi care se verifică prin compararea lor cu mesajul cîtorva scene de pe Columna de la Roma. Dovada faptului că romanii au stat la Comărnicel mai mult decît şi-au închipuit şi astfel efectul de surpriză, oricum mult atenuat după luptele de la Şureanu, a fost aproape anihilat, constă în următoarele:

a) În punctele strategice prin care au înaintat romanii, adică Vîrful lui Pătru şi Vîrful Jigorul Mare (1499 m) avem doar 2 castre.

b) La Comărnicel, locul de întîlnire a celor două coloane trebuia să avem, păstrînd această logică, tot 2 castre, în schimb aici avem 4 castre dintre care 2 sunt atipice: cel dublu şi cel octogonal.

Romanii nu puteau să plece de la Vîrful lui Pătru şi de la Jigorul Mare cu efective care puteau încăpea în 2 castre şi să ajungă la Comărnicel cu efective duble, încît să le fie necesare 4 castre, în condiţiile în care alte posibile castre nu mai există din aceste direcţii. Explicaţia asupra acestor neconcordanţe numerice trebuie găsită altundeva. Dacii au opus o rezistenţă puternică la Dealul Negru, împotriva celor două coloane iniţiale ce încercau să spargă barajul natural şi fortificat. În aceste condiţii, romanii au trebuit să cheme de jos (din Ţara Haţegului) alte trupe speciale care au fost plasate în acele castre atipice. În spatele Comărnicelului castrele atipice nu le mai găsim nicăieri, dovadă fiind faptul că acei auxiliari (prăştiaşi, arcaşi, etc.) au fost aduşi ulterior pentru a ataca Dealul Negru. Ei au poposit în drumul

spre Comărnicel, probabil în castrul de la Jigorul Mare. Numai aşa se explică de ce nu găsim aceste castre atipice în spatele Comărnicelului.

În cazul în care toate aceste trupe de la Comărnicel ar fi plecat simultan din Ţara Haţegului-prin Jigorul Mare, respectiv din Valea Jiului-prin Vîrful lui Pătru ar fi trebuit să găsim şi pe traseu tot 4 castre, nu două. Existînd doar 2 castre, avem dovada clară că înaintarea trupelor s-a făcut succesiv, în intervale diferite de de timp. Pe Columna de la Roma, ceea ce s-a putut întîmpla la Comărnicel şi la Dealul Negru, adică o posibilă confruntare dintre daci şi romani în acest areal, corespunde cel mai bine cu scena 66. În această scenă îi vedem pe romani întărind un munte cu castre şi cu straturi de bîrne de lemn dispuse încrucişat. Trupele romane constau în efective normale de infanterie, cărora li s-au adăugat germanici înarmaţi cu măciuci, prăştiaşii spanioli din insulele Baleare şi arcaşii sirieni. Elementele auxiliare descrise anterior au fost probabil cantonate în castrele atipice şi au venit ulterior romanilor.

De partea cealaltă dacii ocupă un munte întărit cu palisade de lemn. Deasupra, pe cea mai înaltă poziţie a scenei, se văd daci mînuind catapulte. Pe Columnă în scena 66 romanii şi dacii se confruntă, iar rezultatul luptei este nedecis. La fel s-au petrecut faptele şi pe teren. La nord de Dealul Negru nu mai există nici o fortificaţie romană. Cea de la Muncel este de 60 x 62 m şi nu este dovedită a fi romană, în ea găsindu-se fragmente de ceramică dacică cu ocazia sondajelor arheologice (pentru detalii a se vedea *Acta Museis Napocensis*, Nr 1, 1964, p. 118).

Concluzia asupra luptelor de la Dealul Negru este următoarea: romanii nu au reuşit să treacă de această puternică întăritură naturală pe care dacii au fortificat-o cu valuri şi şanţuri. Luptele dintre daci şi romani au durat o perioadă lungă drept pentru care romanii au trebuit sa-şi dubleze efectivele. Chiar şi în aceste condiţii dovada înaintării romane dincolo de Dealul Negru, spre Sarmizegetusa, nu există. Mai mult, scenele Columnei atestă eşecul roman de pe acest front.

INVALIDAREA TEORIEI ATACULUI SURPRIZĂ

Teoria atacului maur, prin surprindere, din direcţia sudică, asupra Sarmizegetusei, emisă de C. Daicoviciu, H. Daicoviciu şi în special de I. Glodariu a avut ca element de bază tocmai absenţa fortificaţiilor dacice de pe acest front.

Scena numărul 66 de pe columnă reprezentând atacul eşuat al trupelor romane de la Comărnicel împtriva fortificaţiilor dacice de pe Dealul Negru

Deşi atît H. Daicoviciu, cît şi I. Glodariu au întreprins în zonă periegheze arheologice ei nu au găsit nimic dacic. În 1959 H. Daicoviciu a efectuat o recunoaştere la Dealul Negru prilej cu care scria: "Există aici stînci mari, care în anumite locuri, arată ca un zid. Acestea…e evident că reprezintă formaţiuni naturale" (*Acta Museis Napocensis,* Nr. 1, 1964, p. 123).

Surprinzător este că nici în 1966 şi 1967 H. Daicoviciu, însoţit de data aceasta şi de I. Glodariu nu a găsit nimic dacic în munţii din sudul Sarmizegetusei. Iată ce scria în 1974 I. Glodariu după efectuarea excursiei amintite: "Înaintarea trupelor maure se făcea printr-o zonă lipsită complet de fortificaţii dacice" (*op. cit.* p. 159).

În această manieră s-au făcut în ultimii 60-70 de ani cercetările din Munţii Orăştiei. Prin verificări de suprafaţă superficiale şi lipsite de responsabilitate. Cît despre felul cum s-au săpat siturile arheologice şi mai ales cum s-au valorificat rezultatele săpăturile acestea sunt de-a dreptul de neacceptat. Nici acum cetăţile dacice din Munţii Orăştiei nu au dedicată vreo monografie istorică şi arheologică. Nici în prezent, nici una din cetăţi nu este pe deplin consolidată şi restaurată.

Elementele care invalidează teoria atacului surpriză maur, emisă de C. Daicoviciu, H. Daicoviciu şi mai ales I. Glodariu sunt următoarele:

1) Munţii din sudul Sarmizegetusei sunt fortificaţi de daci în două puncte: Şureanu şi Dealul Negru

2) Între Dealul Negru şi Sarmizegetusa nu mai există nici un castru roman şi prin urmare din această direcţie romanii nu au putut ajunge în capitala Daciei.

3) Lusius Quietus nu a luptat în această zonă din cel puţin două motive:

a) pe Columnă (în scena 64) maurii nu au în faţă nici o fortificaţie dacică

b) cavaleria nu putea ataca fortificaţii de natura celor de la Dealul Negru şi Şureanu

4) Lusius Quietus nu avea efective care să încapă în cele 4 castre de la Comărnicel (circa 20 000 soldaţi, adică peste 3 legiuni).

CONCLUZII FINALE

După cum dacilor nu le-a ieşit diversiunea de pe frontul din sudul Dunării, tot aşa nici romanii nu au avut sorţi de izbîndă mai mari pe frontul sudic surpriză, din spatele Sarmizegetusei.

Capitala Daciei nu a fost atacată de maurii lui Quietus, ci de legionarii romani şi de auxiliarii spanioli, germani şi sirieni. Primii, nu au reuşit să se apropie mai mult de 15 Km din direcţia sudică spre Sarmizegetusa datorită rezistenţei dacice de la Dealul Negru.

În primul război, dacii au cerut pace nu datorită atacului diversionist, din spate, ci a celui frontal, dinspre Ţara Haţegului (fiind străpunse fortificaţiile de la Ponorici; castrul roman de aici este în spatele fortificaţiilor dacice) şi a atacului purtat din direcţia nordică (fiind cucerite cetăţile de la Costeşti şi de la Blidaru; castrul roman de la Luncani-Tîrsa fiind plasat deasupra şi în spatele acestor cetăţi).

•

DACIA ŞI DACO-GETII ÎN VIZIUNEA GERMANICĂ MEDIEVALĂ

Prof. Dr. ANTON MOISIN

LEGENDĂ ŞI ADEVĂR

Fără îndoială, Daco-Geţii sunt unul dintre neamurile cele mai discutate şi mai celebre din istorie. De la "părintele istoriei" Herodot, care s-a ocupat de trecutul şi specificul Daco-Geţilor cu zeci de secole în urmă, interesul pentru soarta acestui nobil şi vajnic popor nu a încetat să se afirme în diferite epoci. Încă din antichitate, numărul mare al scriitorilor latini care au atins acest subiect dovedea însemnătatea pe care Daco-Geţii o aveau deja în istorie.

În evul mediu, interesul pentru istoria strămoşilor noştri a cunoscut o nouă extindere, mai ales în lumea germanică. Istoriografia germană medievală a arătat o deosebită preocupare pentru trecutul Geţilor. Acest trecut eroic a fost desigur foarte ispititor pentru Germani, de vreme ce i-au asimilat pe Geţi neamurilor germane, numindu-i Goţi. Istoricul Gheorghe David arată că o atare eroare a fost facilitată de confuzia apărută încă în secolul IV între cele două denumiri. Primul care a folosit termenul de "got" ca echivalent al celui de "get" a fost împăratul-filosof Iulian Apostatul (361-363 e.n.), urmat de istoricul latin Claudianus (începutul secolului V), de autorul spaniol de origine getă Orasius (care a scris *Historiae adversus paganorum*), de Cassiodor şi mai ales de Iordanes, a cărui vestită lucrare intitulată *Getica* a avut o mare răspândire. Unii au susţinut chiar că Iordanes "a preluat intenţionat trecutul eroic al Geţilor".

Personal, înclin spre o altă ipoteză. Este mai probabil că la mijloc a fost migraţia Goţilor în fosta Dacie, cu care Romanii de răsărit au continuat să ţină legături în mod cert până în secolul VI, astfel că Romanii au avut de-a face şi cu Goţii din Geţia, nu doar cu Geţii din Geţia, ceea ce a favorizat confuzia de termeni. Oricum, trecerea unui trecut atât de vechi şi de eroic ca al Daco-Geţilor în seama Goţilor, deci implicit în seama Germanilor, a dus la răspândirea faimei Geţilor în aproape întreaga Europă, din Scandinavia până în Austria şi din Islanda până în Iberia.

Una dintre primele scrieri germanice în acest sens a fost *Cartea eroilor naţiunii germane*, aparţinând "marelui învăţat şi prea strălucitul istoric Heinricus Pantaleonis", de fapt Heinrich Pantaleonis, elveţian de origine. Lucrarea a apărut la Basel, între 1562 şi 1571. Ea tratează despre principalele personalităţi geto-dace.

Prima dintre ele este Dacus sau Danus, care a ajuns duce în "ţara de dincoace şi de dincolo de Istru, de asemenea spre miazănoapte, până în Sarmaţia, şi spre miazăzi, până la Dunăre. După aceasta a condus un mare popor al Dacilor către marea germană (Marea Baltică) şi la popoarele de miazănoapte şi la insule şi după părerea unora a constituit pe Denmarci sau Danezi. Ţara aceasta o stăpâneşte şi în ziua de astăzi regele Danemarcei, având un mare renume între ducii germani. Vechii locuitori ai acestei ţări (Danemarca) s-au numit Cimbri sau Cimerieni. S-a stabilit însă că ţara pe care au locuit-o mai întâi, numită de la Dacus, Dacia, formează în ziua de astăzi Marea Valahie, iar o parte din ea se numeşte Transilvania sau Siebenburgen". Nu avem dovezi că ar fi existat o asemenea migraţie sub conducerea unui duce pe nume Dacus. Dar. Chiar admiţând o atare ipoteză, ea nu ne afectează cu nimic istoria, deoarece nu se spune că Dacia ar fi fost părăsită, ci doar că de aici a plecat "un mare popor al Dacilor spre marea germană", în sensul evident de o mare mulţime, subînţelegându-se clar că o altă parte a poporului a rămas pe loc. Ar fi fost doar un fenomen de "roire", atât de des întâlnit, de pildă, la o scară mai mică, ulterior, la locuitorii datelor româneşti din evul mediu (cum ar fi Ţara Făgăraşului).

Oricum, două chestiuni merită atenţie: mai întâi, localizarea geografică precisă a vechii Dacii, iar apoi menţiunea că unii Daci plecaţi au ajuns în "insule"; adică în insulele din nordul Europei. Poate că aici se află , măcar în parte, explicaţia înrudirii destul de însemnate dintre limb adică şi limba irlandeză. George Vaida şi Ionel Cionchin menţionau în urmă cu câtva timp existenţa a "1700 similitudini lexicale daco-irlandeze". Irlanda este însă tocmai una dintre insulele în care au putut ajunge unii dintre Dacii care au "roit". Evident, este doar o simplă presupunere. Interesant se dovedeşte şi faptul că, după ce

vorbeşte de Dacus, istoricul elveţian oferă o listă exactă şi o descriere a şirului de regi daci, extrem de asemănătoare cu aceea existentă în manualele noastre actuale de istorie.

Aminteşte mai întâi de Zamolxis, singurul care n-a dormit, dar în schimb a fost socotit o mare autoritate spirituală, fiind până la urmă zeificat de Dacii păgâni. Urmează Dromichete, socotit rege, descriindu-se conflictul său cu Lisimah. Apoi regele Burebista, cu acţiunile sale interne şi externe, prietenul şi urmaşul său Deceneu, urmat de Comosicus, acesta de puternicul rege Coriso, după care a venit regele Scorilo (tatăl lui Decebal), urmat de regele Duras-Durpaneus (fratele lui Scorilo), care a început luptele cu Romanii, decapitându-l pe comandantul Oppius Sabinus. A urmat regele Decebal.

Heinrich Pantaleonis oferă o excelentă istorie a războaielor dintre Decebal şi împăratul Traian, cu lux de amănunte. Toate aceste figuri istorice aparţin evident realităţii şi adevărului istoric. Doar Dacus şi Zamolxis cad sub semnul legendei. O întrebare totuşi se impune: oare istoria organizării statale sau măcar prestatale a Dacilor să fi început numai cu Dromichete, adică prin 300 î.e.n.? Doar noi descoperiri istorice ar putea să mai aducă un răspuns. Oricum, rămâne cert că în lumea medievală germanică circula o istorie destul de exactă a Geţilor, cu singura confuzie importantă a numelui, socotindu-i pe Geţi drept Goţi şi ataşând trecutul impresionant al Geţilor istoriei – mai puţin vechi şi mai puţin semnificative în vechea antichitate – Germanilor.

Nu pe aceeaşi poziţie de acceptare a confuziei onomastice s-a situat un alt cronicar german, de data aceasta din ţara noastră. Este vorba de profesorul Johann Filstich, care a scris în secolul XVIII lucrarea *Tentamen Historiae Vallachicae (Încercare de istorie românească)* , cu următorul subtitlu: "Pe care m-am încumetat s-o alcătuiesc, după măsura puterilor mele şi lipsa-mi de mijloace, întru slava lui Dumnezeu, făcătorul şi purtătorul a toate". El s-a bazat pe cronicari saşi cum ar fi Georg Reicherstorffer, Johann Troster, Lorenz Töppelt (Toppeltinus), Mathias Miles, Georg Haner, Andreas Gunesch şi Martin Schmeizel.

Istoricul Filstich arată mai întâi împărţirea Daciei în trei părţi: Dcaia Alpestris, Dacia Ripensis şi Dacia Mediterranea. Îl decsrie pe Daci ca fiind foarte războinici, socotind că s-ar putea ca numele lor să vină de la grecescul "daes", adică "luptă", după cum afirmase şi binecunoscutul cronicar Bonfini, deoarece erau gata de luptă cu oricine. El apreciază că înfrângerea lor de către Romani nu a fost întâmplătoare, ci a fost necesară, "pentru că avea nevoie de învăţătură, ca să nu ajungă mai apoi la răutate şi la stricăciune şi să poate fi îndrumaţi mai lesne către primirea creştinismului…" Cronicarul german transilvănean nu este adeptul confuziei onomastice dintre Goţi şi Geţi, persistentă în alte părţi ale Europei, arătând că "Jornandes (probabil Jordanes –n.n.)… rău a mai amestecat lucrurile Goţilor cu ale Geţilor şi Schiţilor…". El îl trimite pe cititor să consulte şi lucrările *Despre Germania* a lui Plinius, *Germania veche* a lui Jakob Karl Spener şi *Războiul cu goţii* a lui Procopie, pentru a se edifica mai bine. Filstich pare a se referi la sursa confuziei de nume între Goţi şi Geţi atunci când scrie: "Dachia fiind slobozită de jugul Romanilor şi, la porunca dumnezeiască, întoarsă la slobozia cea mai înainte vreme, s-a chemat, prin des întâlnitul obicei al acestei lumi, după prea puternicii ei locuitori, Goţii adică, Goţia. Şi aşa cârmuindu-se cu slobozie domniile, aflăm în cărţi cum noi nume se dau ţărilor". Totuşi, el mai foloseşte numele impropriu de goţi, când vorbeşte de urmaţii "Goţilor şi Râmlenilor rămaşi aici din vremea lui Traian", deşi se ştie că pe vremea lui Traian nu existau Goţi în Dacia. Dar este limpede că se referă la Geţi, întrucât precizează că din urmaşii respectivi s-a format neamul "valah", adică poporul român. La fel de bine se poate interpreta că pe lângă Râmleni (viitorii Români) au rămas şi urmaşi de-ai Goţilor, veniţi ulterior retragerii Romanilor, care să fi fost incluşi prin asimilare în neamul valah.

Din lucrările citate reiese de la sine concluzia că istoria Geţilor era atât de preţuită de către Germani încât o socoteau ca pe o parte a istoriei lor, în urma confuziei onomastice din secolul IV, ulterior amplificată. Mai târziu, unii au început să observe confuzia, încât Filstich constata în secolul XVIII că istoricii "se ceartă straşnic pentru a hotărî dacă Geţii, Dacii şi Goţii sunt un singur popor". Chiar şi numai aceasta dovedea importanţa arătată istoriei Geto-Dacilor, pentru că nimeni nu dispută lucruri fără însemnătate. Într-adevăr, în viziunea istoriografiei germane istoria strămoşilor noştri era de o mare valoare. Faima ei europeană a rămas statornică până astăzi, înscriind istoria poporului nostru printre cele mai frumoase şi mai bogate de pe vechiul continent.

•

SARMISEGETUSA – CONTROVERSE TOPONIMICE

I. Ionescu

Nu avem încă o etimologie admisă unanim a toponimului Sarmizegetusa, numele fostei capitale a puternicului stat geto-dac din perioada sa de glorie, sec. I a.C. – sec. I. d.C., numită şi Sarmizegetusa Regia sau Sarmizegethusa to basileion, aflată la o altitudine de circa 1150 m în muntele Godeanu din munţii Orăştiei, poate acel munte sacru al Dacilor, numit de Strabon Kogaionon. De aceea se cer depuse noi cercetări lingvistice, după cum s-au depus şi pe teren arheologic şi istoric din anii 1923-1929 şi până în prezent, şi care au făcut ca ruinele ei să ne vorbească din nou despre gloria istoriei înaintaşilor geto-daci.

După cum afirmă I.I. Russu, toponimul *Sarmizegetusa* "prezintă specifice aspecte fonetice şi morfologice autentic indoeuropene de tip arhaic, dovadă că el are rădăcini adânci înfipte în graiul celor ce l-au dat, în tradiţiile de viaţă şi în sistemele lor de construcţie a aşezărilor civile şi militare""

În secolul trecut, W. Tomascheck considera cuvântul Sarmizegetusa alcătuit din trei lexeme: *Zarmya* = palat, *zeget* sau *jagat – jigat (ga-)* = mişcător, şi *–usa, -asa* = strălucitor, deci = *palat ce-şi revarsă lumina supra mişcătoarelor*.

Vasile Pârvan afirma că *Sarmizegetusa* "a trebuit să aibă o origine istorică politică şi deci o denumire în legătură cu fundatorul, un vechi rege dacic, al cărui nume va fi fost *Zarmos*, sau *Sarmos*" şi în subsidiar adaugă: "dacă nu cumva avem aici de fapt chiar numele zeului getic *Zalmox (Zalmoxis, Zalmozis)"*. După N. Densuşianu, *Sarmizegetusa însemna* "cetatea cu turnuri".

Un studiu special i-a consacrat toponimului Sarmizegetusa I.I. Russu într-un articol din 1936. Articolul i-a fost însă criticat şi respins de C. Daicoviciu, G. Ştefan şi G. Pascu. I.I. Russu a revenit asupra studiului său în 1944, cu date şi completări, căutând să răspundă şi criticilor ce i s-au adus.

Mai întâi I.I. Russu a atras atenţia că "cercetarea trebuie începută de la problema aşezării capitalei dacice, căutând a stabili ce e de înţeles, sau mai bine zis ce poate să se înţeleagă prin localitatea al cărui nume urmează să fie explicat, întrucât e neîndoielnic că există o strânsă legătură între valoarea semantică a numelui şi caracterul topografic şi arhitectonic al vreunei localităţi care a avut rolul de reşedinţă a regilor daci", toate cetăţile dacice fiind aşezate "pe înălţimi amenajate prin lucrări în vârful unui munte sau a unei proeminenţe dominând terenul dimprejur", cum afirma istoricul roman Florus: "*Daci montibus inhaerent" (II, 28, 18)*". Observaţia este cât se poate de justă şi de ea trebuie ţinut seama obligatoriu în analiza etimologică ce se face.

În analiza etimologică a toponimului nostru o greutate o constituie varietatea formelor grafice întâlnite în textele literare cu Z sau S, ca la Ptolomeu (Geogr. III, 8, 4); *Zarmizegethousa to basileion* şi var. *Zarmezegethousa*, *Zarmigethousa*, dar şi *Sarmizegethousa*, *Sarmisegethousa*, *Sarmizegethousa* sau *Zarmizogethousa* (VIII, II, 4), *Sarmategte* (Tabula Peut.), *Sarmazege* (Geogr. Rav.) etc.

1.1.Russu consideră că "forma corectă şi original daco-getică a numelui era Zermizegetusa", alcătuit din două teme nominale (două elemente radicale) cu două (respectiv trei) elemente sufixale: *Zer –mi –zeg –e –tu –sa*, fiind o compoziţie nominată de tip arhaic indoeuropean, în care, potrivit uzului comun, al doilea element e determinat de primul, ca în *Germisara* (=caldă apă). Astfel, "elementul al doilea fiind principalul în compoziţie, cu el trebuie începută explicarea etimologică a numelui, căci (după sistemul toponimic traco-dacic) *–Zeg –e –tu –sa* exprimă noţiunea de "localitate, aşezare" ("sat", resp. "cetate"), în funcţie de felul construcţiei (materialul şi tehnica arhitectonică) şi de natură generală a localităţii respective (civilă sau arhitectonică) şi de natura generală a localităţii respective (civilă sau militară)". Ca urmare, afirmă I.I. Russo, orice Z tracic din cuvintele indoeuropene are la bază *g(h)*. Elementul *–zeg –(e- l-)* vine, prin urmare, din faza indoeuropeană *geg(h),* care este de fapt rădăcina nominată cunoscută din limbile germanice şi baltice, *geg(h), gog(h)-*, cu sensul primar de "ramură, par, stâlp, tufiş". În dacicul *Zag-e-tu-* rădăcina e prelungită cu determinativul *–e –t.*, având sensul aproximativ de "prevăzut cu" sau "făcut cu (din) ceva", deci caracter adjectival, tema *Zeg- e – t-* fiind iniţial o formaţie adjectivală denominativă. Al doilea element morfologic cu tema *Zegetu – sa* e sufixul local frecvent în toponimice traco-dacice, ca: *Arisa, Pimasa, Cendreisa, Geupasa* etc. Ceva mai complicat – consideră I.I. Russo – e încercarea de a determina rostul şi apartenenţa etimologică a primului element alcătuitor, Zermi), care este considerată tot o formaţie nominală (adjectiv sau substor, Zermi), care este considerată tot o formaţie nominală (adjectiv sau substantiv). Dra şi aici spiranta sonoră

traco-dacică rezultă dintr-un indoeuropean *g(h),* care presupune un radical de forma *g(h)er-* şi elementul sufixal –m-. Elementul *Zermi-, ghermi-* ar exprima tocmai acest lucru – vârf de munte pe culmi stâncoase, radicalul gher- având sensul de "stâncă, piatră, înălţime, pantă de munte". Totuşi, adaugă I.I. Russu, explicarea etimologică a primului element radical în *Sarmizegetusa* nu e concludent în aceeaşi măsură ca a celui de al doilea şi s-ar putea ca cercetările arheologice şi lingvistice mai aprofundate să aducă în viitor mai multă lumină.

În concluzie, I.I. Russo afirmă că "fără a avea pretenţia de a formula o traducere românească literară, numele daco-getic *Zermizegetusa* (*Sarmizegetusa*) avea însemnarea de "cetate (localitate?) de *palisade* (construită) pe *înălţime* (sau stâncă)". Forma primitivă a numelui era deci *Zermi-zege-t-*, indoeuropeanul *gher – m○- + geg(h)e –t-,* compoziţie de tip străvechi indoeuropean".

Acad. C. Daicoviciu a respins de la început etimologia propusă de I.I. Russu în grafia *Zermizegetusa*, arătând că "numele localităţii ne apare *c○nstant* şi, după părerea mea, *c○rect* în zecile de inscripţii *○ficiale* şi *private* din Dacia (şi Illirycum), adică în patria acestui nume, numai cu S iniţial, ca *Sarmiz-* (o singură dată Sarmis-, în 7742). Partea a doua a numelui (*-zege, -sege*), derivată de I.I. Russu din indoeur. d*heigh*, C. Daicoviciu arară că a dat, cum se ştie, în limba tracă *diz○s, diza* şi nu *zege*, iar partea a treia, *-tusa*, considerată de I.I. Russu ca două sufixe, *-tu* şi *–sa*, este greu de acceptat prezenţa amândurora într-un singur nume, şi admite mai curând că nu este un sufix, "ci face parte dintr-un element component al numelui: *-Zeget(u)-, Zegeth(u), t○cmai fiindcă apare şi cu dentala aspirată*, pe când suff. –t(a) sunt toate neaspirate" şi consideră, în concluzie, că problema respectivă "va mai trebui reluată şi studiată amănunţit, înainte de a putea afirma ceva definitiv".

În 1986 am reluat analiza etimologică a toponimului *Sarmizegetusa* cu "interpretări noi", asupra căreia revenim cu completări. Am arătat că toponimul respectiv este un nume propriu compus din trei elemente lexicale: *Sarmi – zege(i) – tusa*. Primul element lexical îl întâlnim în cele două limbi înrudite cu geto-daca, în lituaniană *–sirmas, sarma* şi în letonă – *sarma, serma* (= Reif, Rauffrost, Rauhreif; în l. română s. *Reif* = brumă, chiciură; adj. = copt; adj. *Rauf*=aspru, s. *Fr○st* = ger). În sumeriană, limbă înrudită cu indoeuropeana primitivă, se întâlneşte în oraşul Umma de lângă oraşul Ur, capitala Sumerului, vechiul ţinut din sudul Mesopotamiei, zeul solar local *Sara* şi numele Sara-me-a. La Evrei, limba semită fiind înrudită cu indoeuropeana primitivă, întâlnim personajul cunoscut, Sara (= însorita, frumoasa). La Hitiţi, popor indoeuropean care a migrat în Asia Mică, cum se consideră, din ţinuturile carpato-istro-pontice, înainte de mileniul al II-lea î.e.n., şi a întemeiat în Anatolia imperiul lor pe la 1900 î.e.n., regel Suppiluliuma I (1388-1347), cel mai mare rege hitit, purta diadema solară şi apare frecvent pe reliefurile de piatră protejat de soarele *Sarma*, din capul panteonului hitit. Tânărul zeu solar se numea la Hitiţi *Sarma* şi soţia sa era zeiţa Mezulla, iar ei aveau un zeu lunar numit Appu, zeul arcaş, zeul porţilor Appul – una, Aplu(n) la Etrusci, fratele zeului solar *Sarma*. În Grecia, înrudit cu Appul-una, avem pe *Ap○ll○n*, zeul de la Delos şi Delphz, iar în Dacia păstrăm toponimul Apillon, cetatea tribului geto-dac *Apulli*, atimologie, poate, "arcaşii".

La Sarmizegetusa este de presupus existenţa unui centru religios de timpuriu, care a constituit unul din factorii activi ai întemeierii centrului politic, economic, militar, administrativ şi religios a uniunilor triburilor geto-dacice, considerat de Geto-Daci "incinta sacră", "muntele sfânt", eventual Kogaionon. Pe terasa a XI-a de la Sarmizegetusa, în imediata apropiere a sanctuarului mare rotund, se află soarele de piatră, compus din 10 lespezi dispuse sub formă de raze în jurul unui disc central, cu diametrul total de aproape 7 m şi cu o grosime

de 30 cm, aşezat pe o temelie de blocuri calcaroase. Este o dovadă clară că aici se adora soarele. El va fi purtat şi la Get-Daci, ca la Indoeuropenii hitiţi, numele de Sarma, care este primul element lexical al toponimului *Sarmizegetusa.*

Al doilea element lexical, *-zege-*, îl întâlnim în sumeriană sub forma sig (= favorabil), şi în indoeuropeană: *segh-, seghi-, seghu-, segh-, seguh-* (einem im Kampf uberwaltigen, Kraft, = a învinge, a birui în luptă, putere, forţă, plin (de). Cuvântul se păstrează în germană *Sieg* (=izbândă, biruinţă, cu s rostit z) şi în gotă: Sigis, de unde antroponimul *Sigismund*. În geto-dacă, alternativa s-z este un fenomen cunoscut, întâlnit şi în grafia *Sarmisegethousa* la Ptolomeu (*Geogr.* III, 8, 4; VIII, II, 4).

Al treilea element lexical, *-tusa*, îl avem în indoeuropeanul *tusa-h* (Zipfel, Troddel = vârf, moţ, colţ, ţugui). Elementul lexical –tusa îl întâlnim şi în numele capitalei Hitiţilor – *Hattusas* şi el completează triada unităţii locale a toponimului *Sarmizegetusa* în cadrul său topografic, la care se referea I.I. Russu, cu sensul de înălţime sau vârful de munte al soarelui atotputernic (biruitor, învingător), se înţelege asupra nopţii, întunericului şi asupra morţii. În soarele nemuritor, *Sarma*, credeai Daco-Geţii "nemuritori" (Herodot IV, 94).

După această analiză etimologică, toponimul Sarmizegetusa avea în limba înaintaşilor Geto-Daci semnificaţia de "Vârful de munte al soarelui biruitor (învingător, atotputernic), adică incinta scară sau muntele sfânt, sau Kogaionon. Toponimul ne transmite astfel un document de limbă geto-dacă, poate cel mai cuprinzător pe care-l păstrăm până astăzi.

Ion Horaţiu Crişan afirmă că "descoperirile arheologice ne arată existenţa la Geto-Daci a unui zeu al soarelui, fără să-i cunoaştem numele, a cărui cinstire începe încă în epoca bronzului şi va continua până cel puţin în sec. II-III e.n.".

Raportându-ne la Hitiţii indoeuropeni, ca şi la Sumerieni, la numele ce-l dădeau zeului soare, putem afirma că şi zeul soare adorat de Geto-Daci se numea *Sarma*, nume pe care-l păstrează toponimul Sarmizegetusa. Forma *Sarmi-* o considerăm o formă flexionară în genetiv.

Este de înţeles acum prezenţa permanentă a motivului solar în arta populară românească pe toată aria daco-română, ca şi cultul solar, care este o dominantă mitică, proprie spiritualităţii pre-, proto- şi române.

Carpato- dunarenii populând America înaintea lui Columb

Dr. Napoleon Săvescu

Cristofor Columb un descoperitor care fără voia lui a generat confuzii

Cum toata lumea stie, Columbus (1451-1506), amiral nascut în Italia , a traversat, sub patronaj spaniol, " Marea Tenebrosum"- Oceanul Atlantic. El va descoperi (ori redescoperi) America. Din greseala el a crezut ca a ajuns în Asia – India, asa ca i-a botezat pe localnici "indieni", creînd numai confuzii. Involuntar, el a distrus sfânta credinta de atunci, a trinitatii continentale: Europa, Asia si Africa, descoperind un nou continent de patru ori mai mare ca Europa.

La nu mult timp dupa el, un alt italian, Amerigo Vespucci (1451-1512) va "redescoperi" si el America de Nord. Dar cine au fost adevaratii descoperitori ai Americii?

Papa Julius II i-a declarat pe indienii americani (amerindieni) drept adevaratii descendenti ai lui Adam si Eva, devenind astfel candidati buni la crestinizare, de catre misionarii catolici.

Daca nu vrem sa-l contrazicem pe Papa Julius al II-lea, si citând geneza 10:32 – vedem ca toti descendentii rasei umane provin din cei 3 fii ai lui Noe, care au supravietuit potopului din 2.400 îdHr, deci cam 4800 de ani în urma (piramidele egiptene existau pe atunci, dar în ele , sau pe ele , nu s-au gasit semnele unui potop). Însa, care dintre fiii lui Noe a ajuns prin America ca sa dea nastere amerindienilor, nu ne precizeaza nimeni. Când acel fiu o fi sosit pe acele meleaguri, cum si de ce, este un alt teological mister. Lasându-i la o parte pe crestini si cautând prin bibliotecile lumii, gasim ca unii îi declara pe amerindieni, descendenti ai babilonienilor. Altii, postuleaza ca ar fi urmasi ai egiptenilor or cartaginezilor. Unii, ca ar reprezenta unul dintre triburile pierdute ale lui Israel. Nici legenda, cu Atlantida, a lui Platon nu este pierduta din vedere. Astfel ca, se pare ca nimeni nu stie cu adevarat originea amerindienilor.

Acum 8.600 de ani, triburile carpato-danubiene au invadat Asia ajungând pâna în Insulele Japoniei. Mult mai târziu, în anul 300 dHr un grup de coreeni vor sosi si ei (numindu-se mai tarziu japonezi), si vor întâlni o populatie alba "Ainu",cu oameni barbosi si blonzi, urmasii carpato-dunarenilor, pe care îi vor decima partial, pentru ca mai târziu sa-i puna în rezervatiile din nordul insulei Hokaido. O parte dintre acestia vor traversa podul care leaga Siberia si Alaska, trecând peste strâmtoarea Bering. Acesti carpato-danubieni vor migra graduat spre Sud, raspândindu-se în toata America de Nord, eventual ajungând în America Centrala si de acolo în Sudul Americii. Observându-i pe indienii Americii de Nord, ei nu apartin rasei asiatice, mongoloide ori galbene, asa ca ipoteza de mai sus, care de altfel a fost lansata si de altii pare plauzibila.Când de curând , în septembrie 2000, se publica în New York Times un articol despre un craniu, vechi de 9.000 de ani descoperit în America de Nord , asemanator cu al populatiei Ainu, nu am avut nici un comentariu….

Dar de ce sa nu ne gândim ca amerindienii provin dintr-un grup de oameni ce au traversat Atlanticul? Acest ocean Atlantic nu a fost si nu este o asa de mare bariera, navigatia pe oceanele lumii facandu-se din vremuri imemoriale. Aceleasi vânturi si curente oceanice ce l-au împins pe Columb au existat si înainte de acesta!

În acelasi New York Times, pe 02 mai 2000 se

vorbea despre originea si arborele uman, despre genoame si se spunea ca 20% din populatia amerindienilor nord americani isi au originea materna undeva în spatiul nord-estic carpato-dunarean !

Exploratorii, misionarii si soldatii spanioli care au intrat în contact direct cu triburile de amerindieni, în secolele XVI – XVII au auzit tot felul de legende de la acestia privind originea lor. Descoperim astfel ca numeroase triburi au traditii orale, vorbind despre ai lor stramosi, veniti de undeva de peste apa, dintr-o tara îndepartata din Est, tocmai de unde rasare soarele (aceste legende sunt în special valabile pentru America Centrala si de Sud si mai putin pentru cea de Nord unde migratia peste strâmtoarea Bering, mare parte a anului transformata într-un pod de ghiata este mult mai evidenta).

DESPRE MANUSCRISUL "POPOL VUH".

Textul Popol Vuh a fost scris pe la mijlocul secolului al 16-lea de catre un autor din Guatemala, un maya – crestinizat. El a copiat în limba locala Quiche cu caractere latine un alt manuscris Maya.

Oamenii Quiche-Maya traiesc pe înaltimile muntilor Guatemalei, iar misteriosul manuscris Popol Vuh este unul dintre putinele care au scapat furiei crestinilor civilizatori spanioli ai acelor timpuri, care considerau ca, orice este pagân, este opera diavolului.

Asa ca foarte zelosii preoti crestini au ars orice le-a cazut în cale, cartea sus amintita fiind gasita la începutul secolului 18 de catre un calugar, de asta data inteligent, apartinând unui ordin dominican, care functiona în Guatemala. Numele acestui calugar este Francisco Ximenz.

Ximenz nu numai ca, copiaza textul original în Quiche dar îl si traduce în limba spaniola.

Dar de fapt ce contine acest text Popol Vuh ? Contine descrieri despre migratia, raspândirea stramosilor Quiche (oamenii padurii). Textul vorbeste despre originea estica a acestora, de dincolo de Oceanul Atlantic… "ei au venit din Est, de la mari distante… ei au trecut marea"… cel putin asa spun în cântecele lor în Popol Vuh. Dar când oare acesti strabuni ai poporului Maya au sosit si din ce parte a Europei .

DESPRE LEGENDA MAYA A LUI VOTAN

Ce este ciudat, este ca Maya le spune misionarilor europeni ca, regatul lor a fost fundat de mult, în timpuri imemoriale de catre un mare conducator venit din Est, nu de un indian ci de un om alb, numit Votan sau Wotan.

Vechile traditii Maya vorbesc despre acel Votan, care a sosit de peste apa, din Est, ca despre un barbat înalt, blond, cu ochi albastri, însotit de un grup de camarazi, într-o corabie ca un sarpe. Ei au format primul nucleu al viitoarei civilizatii Maya.

Multe alte traditii indiene vorbesc despre oamenii albi ca despre profesorii lor, parintii lor, educatorii lor. Cineva care studiaza cu atentie cultura acestora nu le poate ignora legendele. Chiar mai mult, descoperirile arheologice au aratat imagini de oameni cu caractere fizionomice ne-indiene. Exemple sunt, statuile oamenilor albi, barbosi, de la Venta (unul dintre cele mai importante locuri ale culturii "olmece") si, de asemenea, capetele sculptate în piatra, având o fizionomie cu aspect nordic, pe care le gasim si azi în Bolivia-Tiahuanaco.

Prin secolul 18 indienii tzeltal din Guatemala îi vor da scriitorului spaniol Ordonezy Aguilar o carte veche,

Amerigo Vespuci un italian „redescoperitor" al Americii

istorica, in limba Quiche. Ordonezy o va numi "Probanza de Votan" – Evidenta lui Voltan.

În acest important document despre eroul Votan, se spune ca el a venit în America din ordinul unei divinitati, pentru a pune bazele unei civilizatii. Ce este amuzant, este ca se vorbeste de asezarea grupului Votan pe malurile râului Usumacinta din Guatemala cam cu 1000 de ani înainte de aparitia crestinismului (1000 idHr). Multi vor replica, ca aceasta este doar un mit, o legenda, dar ceea ce numim mit, este de obicei, nimic altceva decât interpretarea unui eveniment istoric. În spatele îmbracamintii unui mit de multe ori, gasim un adevar, asa cum s-a întamplat cu Troia-Iliada.

PRIVIND LA ISTORIA DE DINCOLO DE OCEAN

Ne spune oare istoria europeana ceva despre Votan? Este foarte greu de cautat, veti spune, în special când acesta trebuie sa fi trait prin 1,100 i.d.Hr.

Dupa istoria daneza, Votan este cunoscut ca Dan, Danu, Woden sau Odin. El a fost rege atunci demult, la sfârsitul secolului XI, începutul secolului X î.d.Hr.

Teritoriul actualei Danemarca facea pe atunci parte din provincia Dacia din vestul Europei.

***

Cel mai mare cronicar al Danemarcei din secolul XII d.Hr, Saxo Grammaticus in "Gesta Danorum" îl eticheteaza pe Odin drept fondatorul regatului Danemarcei, spunând ca din el s-au raspandit ca niste canale peste tot, fii lui. Literatura teutonica pastreaza si ea pasaje despre calatoria pe apa a lui Voltan, atunci în timpuri uitate. Este posibil ca acest Votan, Odin sa fi plantat o colonie în America Centrala, colonie despre care vorbesc legendele Maya. Dar sa ne intoarcem din nou la…. Bibile, Geneza 10:2, unde gasim ca Iapet a avut 7 fii. 6 din ei stim ce au facut, al 7-lea, Tiras pare a fi strabunul amerindienilor. Chiar mai mult, se vorbeste despre Tiras ca s-ar fi asezat pe malurile Marii Getice (Negre). Unii autori din antichitate considera ca el ar fi chiar parintele tracilor (Thracicus). Astfel, prin sec. I d.Hr, un istoric evreu, Flavius Josephus scria ca Thiras (Tiras) erau numiti cei care conduceau pe Thirasians (dar grecii, dupa venirea lor în Europa, 1,900-1,400 i.d.H., le-au schimbat numele în traci). Astfel ca peninsula Balcanica, cât si zona Marii Negre, a fost populata de fii lui Tiras. Ei au dat si numele orasului Tyras (Tiraspolul de mai tarziu) de pe Nistru, care nu are nici o legatura cu orasul Phenician Tyr. Din aceeasi zona tracica a Marii Negre a plecat si Votan (îndeaproape înrudit cu locuitorii Troiei) pentru a conduce migratia spre Nord-Vestul Europei si cucerirea acesteia pe la sfârsitul secolului II idHr, punând bazele regatului Daciei (Dutche) din Vestul Europei. Triburile Cymbric din Nordul Peninsulei Europene Jutland, lipsite de un conducator, îl vor chema pe Votan – descendent al casei regale a Troiei , sa vina si sa le fie conducator. Votan, raspunzând chemarii acestora, va marsalui cu oamenii lui prin Europa spre Vestul acesteia, fiind insotit de Agathyrsi (Thyrsagetae – Tirogetii).

Elementul Thyrs îl gasim de fapt în amândoua numele. Germanii din Scoala lui Eichwald in ""Alte geographie" vor traduce numele de Thyrsagetae ca Getae-Getii de pe raul Tyras (Nistru).

În "Prose Edda", scrisa de Snorri Sturluson (1180-1241) din Islanda, se vorbeste despre Votan care avea cu el si un camarad. Snorri ne spune, de asemenea, despre destinatia lor: "Ei au venit din Nord," din tara numita acum a germanilor. Ca sa itncurcam acum si mai mult lucrurile, vom cita din lucrarea unui prieten, Dr. A. Badin, care regret ca ne-a parasit de curând, si care în cartea sa "Dacia din vestul Europei" la pagina 12 ne vorbeste despre Chronicle Roll sau Moseley Roll, cel mai vechi document al genealogiei popoarelor germane, a aparitiei si a dezvoltarii lor originale, în contextul unei reprezentari simple , traditionale si simbolice. Vedem cum la originea celor 9 grupuri germanice sta Boerinius cu fii sai: Geate, Dacus, Suethedus, Fresus, Gethinus, Wandalus, Iutus, Gothus si Cinrinicius.

Acelasi Snorri declara ca Votan, în calatoriile lui pe mare a explorat întreaga lume, lasându-si descendenti cam peste tot.

Pe urmasi ai lui Tiras îi gasim si în Scotia, ei numindu-se "Cruitane", cunoscuti mai târziu sub numele de "Picts" – pictori. Romanii i-au numit astfel datorita obiceiului lor de a-si picta corpul, de a se tatua. Multi clasici si comentatori medievali confirma relatia dintre Tracii Agatiri – Agathyrsi si Picts.

Servius si Virgilius, în comentariile lor, vorbesc despre o colonie a agtârsilor – Agathyrsi – emigranti în partea de nord a Britaniei. În secolul XIX d.Hr scriitorul scotian Dr. James Browne observa ca "Picts sau Cruthneans", dupa Paslter si Casnel ca si dupa alte vechi manuscrise, au venit din Tracia, cu aproape 1000 de ani înainte de nasterea lui Hristos.

Putem nota "coincidenta" cu timpul când a trait Dan (Odin ori Votan) pe pamântul Daciei din vestul Europei. Scriitorii irlandezi vorbesc despre "picts" ca sosind în nordul Britaniei din Tracia pe timpul regelui irlandez,

Ghedhe the Heremon, dar asa cum este el dat în analele irlandeze, a fost contemporan cu Odin al Danemarcei si chiar cu regele David al Israelului.

Astfel Votan cu ai lui camarazi, au trecut Atlanticul spre America Centrala unde au dezvoltat o civilizatie înfloritoare, Maya – asa cum ne spun si traditiile locale. Referitor la numele de Maya, tinând cont de originea tracica a acestora, el poate veni de la numele fiicei lui Atlas – Maia, nume foarte popular în timpurile antice. Dacii au avut-o si pe Marian – mama florilor de mar care ramânând însarcinata cu o raza de soare va de nastere la cei doi Zalmoxes. Marian- Maria- Maia-Maya.

Interesant este ca numele Tiras, care în sens de zeu tribal era Taras, va fi pastrat în secolul nostru, al XXI-lea, în centrul Mexicului: indienii Tarascani. Sa nu uitam însa ca si francezii au un Tarascon al lor!

Arheologii au confirmat ca, vasele de navigat, erau cunoscute în perioada epocii bronzului în Europa, în acele zile ale lui Votan. Corabiile Dutch-ilor faceau comert din Italia, Grecia, Creta si Egipt, unele aventurându-se nu numai în Peninsula Scandinava dar si pe o mare deschisa, ca "Mare Tenebrosum". Dar nu putem sa-i dam lui Votan toate drepturile de descoperitor al "Lumii Noi". Alte popoare au traversat Atlanticul si înaintea lui; când Votan a sosit în Meso-America, cultura Chavin era deja înfloritoare în Peru, în timp ce pe coasta Golfului Mexicului, cultura Olmeca era prezenta de mult. Asa ca, nu trebuie sa vedem pe amer-indieni ca având origine etnica omogena, descendenti unici ai carpato-danubienilor, ai fiilor lui Tiras. Alte popoare si-au adus si ele contributia, cum ar fi: egiptenii, libienii, phenicii, canaaniti poate si celtii, etc.

Sa vedem câteva exemplare: prezenta negrilor-africani pre-columbieni este demonstrata de capul colosal de mare "Olmec" care contine trasaturi negroide foarte clare. Asa descoperim prezenta africanilor în America , sute de ani inaintea perioadei sclavagiste. Indienii i-ar fi spus lui Columb de negrii cu sulite de aur care veneau în mod regulat sa faca comert cu ei. În Mexic, zeul negotului "Ek-chu-ah" este reprezentat ca fiind un negru.

Phenicienii canaaniti – avizi marinari si negustori, colonizatori ai antichitatii sunt si ei prezenti. Dupa ce au parasit insulele Azore din mijlocul Atlanticului, urmatoarea lor directie a fost America. Prin contopirea si absorbirea acestor "calatori" s-au format amerindienii care au început sa se aseze prin vaile fertile ale râurilor, ocupându-se cu agricultura, de-a lungul golfurilor oceanului unde pescuitul era propice. Astfel, micile comunitati s-au dezvoltat in orase. Au aparut grupuri mari de populatii cu organizatii religioase diferite si … lupta a inceput. Îi gasim astfel divizati în: azteci – în Mexic, Maya -în Peninsula Yucatan si Guatemala, si Inca – în Ecuador si Peru. Si ca aceasta ,confuzie a descoperirii Americii sa se încurce si mai mult, vikingii sosesc si ei pe aici prin secolul XI d.Hr având-l în frunte pe Leif Ericson. Ei ajung în America de Nord pe care o numesc "Vin Land" venind dinspre Islanda si Groenlanda.

Cercetari recente genetice te fac sa fi mai atent atunci când te "amesteci" in preistorie. Teoria genomului prezentata pentru prima oara, în detaliu, în luna mai 2000, prezinta si originea amerindienilor (vezi "Originea rasei umane" pe www.dacia.org).

În America ne gasim într-o situatie mult mai complexa decat o simpla migrare de populatie. Studiul mitocondrial al dr.Wallace arata ca dintre primele grupuri din ramurile A, B, C si D gasite la populatia bastinasa nord-americana, A, C, si D se gasesc si în Siberia, sugerând ca principala sursa migratia acestora în America de Nord. Absenta ramurii B în Siberia ne sugereaza sosirea acesteia de undeva de peste ocean. Surpriza mare s-a produs in anul 1998, cand dr. Wallace gaseste ramura X, o ramura europeana foarte rara printre nativii Americii de Nord, ca Ojibwa si Sioux. La început, el a considerat ca aceasta a aparut în urma casatoriei localnicilor cu europenii moderni. Dar, X-lineage-ul american s-a dovedit a fi...pre-columbian (!), având o vârsta între 15.000 si 30.000 de ani. X-lineage-ul european a avut doua cai de a ajunge in America: una transsiberiana, fara sa se fi gasit urmele ei în populatia siberiana; alta transatlantica...acum mai mult de 20.000 de ani!!! Ramura aceasta se gaseste la extrema cea mai de nord a carpato-dunarenilor!

Civilizatiile sofisticate care s-au dezvoltat în special în America Centrala si de Sud i-au facut pe istorici sa le compare cu cele din Egipt, Mesopotamia si Valea Indusului (ultimile doua fiind de fapt creatia aceluiasi popor carpato-danubian).

•

Ecouri precreştine ale isihasmului

De la zalmoxianism la isihasmul ortodox

Prof. dr. Zenovie Cârlugea
Prof. dr. Zoia Elena Deju, Târgu-Jiu

1.0. *Isihasmul* **(de la gr. *hesychia* – stare de linişte interioara şi concentrare de sine) s-a impus, încă din primele secole ale erei creştine, ca o practică esenţialmente meditativ-contemplativa (*„a liniştirii”* sufleteşti), axată pe „rugăciunea lui Iisus” (*oratio mentis*).**

Întâlnit, mai întâi, în tradiţia paleo-creştină (sec. III-IV) şi cultivat apoi ca virtute a purificării, iluminării harice şi desăvârşirii de către marii părinţi în secolele VI-X, isihasmul „se organizează ca o mişcare de renaştere spirituală (…) în secolul al XIV-lea, pe Sfântul Munte Athos”,[1] ca un „curent” de experienţă mistică, - „singura şcoală creştină de meditaţie”.[2]

Dobândind cristalizare, structurare, identitate şi fundamentare teologică abia în prima jumătate a secolului al XIV-lea, isihasmul dezvoltă acel curent contemplativ al tradiţiei creştine, apărat cu atâta ardoare de isihaştrii athoniţi, adepţi ai contemplaţiei, împotriva concepţiei dominicane a autorităţii sacramentale. Celebră este „polemica”, iniţiată în 1341, dintre athonitul Grigore Palamas (1291-1359, canonizat cu numele Ioasaf, în 1368) şi dominicanul Varlaam din Calabria (+1350), în urma căreia isihasmul a căpătat fundamentare teologico-filosofică (la sinodul constantinopolitan de la 25 mai 1351, ţinut în biserica Vlaherne, în timpul patriarhului Calist), structurându-se într-un curent de practică meditativ-contemplativă,[3] ce se va răspândi în ţările de tradiţie ortodoxă, în mod organizat, inclusiv la noi, începând cu athonitul Nicodim, ctitorul Tismanei şi Prislopului (şi al altor cinci mănăstiri), până în zilele noastre, la gruparea martirică a Rugului Aprins (1940-1947) de la Mănăstirea Cernica, căzută pradă prohibiţiei ideologice totalitare, sau până la organizarea bisericească şi sensul vieţuirii monahale.

Presupunând nu numai cunoaştere, ci mai ales iniţiere şi practică susţinută, devoţională, întru „dobândirea unei atitudini mentale de permanentă evharistie: mulţumire şi slavă”[4], ascetismul isihast – ca sistem doctrinar bazat pe exerciţiul meditaţiei întru desăvârşirea noetică şi ontologică, apropiat de către cercetători de sistemul *Yoga*, însă de alt vizionarism şi altă substrucţie[5] - îmbrăţişează învăţăturile filocalice, nu atât la modul ascezei aspre de tip athonit, din a cărui tradiţie izvorăşte, ci într-o manieră de „isihasm practic”[6], căci, observă cărturarul şi pelerinul athonit Vasile Andru: „Modelul ascetic românesc, deşi fidel celui apostolic, reflectă psihologia românului, înclinat spre măsură.”[7]

Aşadar, nu „obsesia iluminării”, ci „viaţa îmbunătăţită”, idealul orizontic al românului favorizând, astfel, dezvoltarea isihasmului şi în medii laice (exemplul scriitorului Vasile Voiculescu, martir al „Rugului aprins”, este deopotrivă ilustrativ şi pilduitor).

„Planul” dumnezeiesc al mântuirii omului prin credinţă (plan pe care scrisorile pauline îl scot, dintr-o simplă percepţie raţională, în zarişte deschisă comuniunii cu divinitatea prin trezvia „stihului isihast” – *oratio mentis*) devine progresiv transparent pentru individul pornit pe calea meditaţiei isihaste, în ideea dobândirii isihiei (a liniştirii lăuntrice, iluminatoare, pacificatoare şi divinatorii), scuturându-se, astfel, de mentalităţile schizoide ale vieţuirii în contingent şi tinzând, conform preceptelor filocalice, la „purificare, iluminare şi desăvârşire”.

Deşi, propriu-zis, isihasmul îşi are originea în rugăciunea şi învăţăturile lui Iisus Hristos (menţionate în Evanghelii - ortodoxia rămânând, în spirit, virtuoz isihastă [8]), acesta a devenit, mai apoi, un curent de meditaţie „trans-confesional”, pe care şi l-a asumat din plin şi biserica catolică, în ciuda „polemicii” cu corifeii athoniţi şi anatemizării lor de odinioară…

Nu vom stărui aici asupra unor *modele, reguli şi „scări”* de practică isihastă, aşa cum s-au cristalizat ele în gândirea iluminată a unor virtuozi ierarhi şi, în genere, în tradiţia noastră monahală, vom menţiona doar că toate acestea au fost, desigur, consolidate pe preceptele filocalice ale sfinţilor părinţi vizând o *soteorologie*, o practică a salvării (*anabasis*-ul sau „urcuşul”, întru dobândirea iluminării), - *„lumina taborică”*, slava energiilor divine *necreate*, despre care scria Grigorie Palamas, îndemnând la „viaţa

liturgică" şi decantând unele din învăţăturile lui Vasile cel Mare (sec. IV) sau Simeon Noul Teolog (sec. X), în sensul atitudinii *apofatice*, a trăirii mistice, directe prin comuniunea cu Dumnezeu.

Între „viaţa liturgică" şi „viaţa ascetică" este, crede doctrinarul isihast Palamas, o indisolubilă legătură, căci Tainele Bisericii trebuie să fie legate de viaţa ascetică. De unde şi „sănătatea duhovnicească" a omului râvnitor de Dumnezeu, care, păzind poruncile lui Hristos, „dobândeşte virtuţile şi îşi vindecă sufletul: „Prin urmare, viaţa isihastă este drumul necesar tămăduirii şi mântuirii sufletului, care este în contemplaţia lui Dumnezeu."[9]

1.1. Pornind de la aceste considerente şi aspecte particulare privind isihasmul în genere şi, în special, isihasmul în cadrul spiritualităţii noastre ortodoxe, ca „metodă apofatică", a cunoaşteii pure a lui Dumnezeu (tradiţia schitului românesc athonit Prodromul, prin speciala „rânduială isihastă" transmiţându-se până azi în spaţiul românesc), vom observa că, dincolo de atestarea unui primar paleo-creştinism isihast nord-dunărean, putem vorbi, în relaţie cu vechea spiritualitate geto-dacă, de „*un isihasm înainte de isihasm, la noi*":

„Adică o tradiţie mistică, de predanie iniţiatică şi cu procedee precise de contemplaţie, datând din epoca dacilor. Venim dintr-o civilizaţie iniţiatică avansată care, mai târziu, s-a contopit cu civilizaţia informaţională a românilor."[10]

Scriitorul şi pelerinul athonit Vasile Andru are, desigur, în vedere, superba scriere sadoveniană *Creanga de aur*, când continuă astfel (ne-a confirmat-o, de fapt, recent, la solicitarea noastră, într-una din întâlnirile pe teme filocalice de la Târgu-Jiu – dec. 2004):

„Dacă ar fi să credem legendei, «isihasmul» pre-creştin românesc, disciplină a cunoaşterii miraculoase, s-ar fi prelungit, printr-un nucleu tainic şi paralel cu creştinismul, până în anul 780 de la izbăvitorul Hristos. Iar în 780, ultimul Decheneu (mare preot) român, după o viziune, a constatat că vechea asceză sau vechiul «isihasm» dacic s-a sfârşit, şi mistica noastră va fi numai creştină."[11]

Există, desigur, şi cercetătorii au demonstrat acest fapt, o legătură de esenţă între *zalmoxianismul* filosofico-religios de factură transcendentă[12] şi *creştinismul filocalic* (fie el şi în ipostaza de „creştinism cosmic" şi popular, perceput astfel de poporaţiile carpato-danubiene, în maniera folclorului religios[13]). Căci ce altceva poate întruchipa *„Pliroma"* zalmoxiană (zona din apropierea soarelui, „raiul" din viziunea dacică uraniană, în care se regăseau deopotrivă sufletele înţelepţilor, luptătorilor şi celor sacrificaţi, conform ritualului sacrificial al „mesagerului"[14]) decât *„Împărăţia Luminii"* din *eclezia creştină* – observaţie făcută încă de filosoful Celsius…

Aşa se explică, în mare, cum „pătrunderea şi propagarea creştinismului în Dacia s-a făcut pe nesimţite, fără obstacole. Poporul a primit cu plăcere noua credinţă, căci se potrivea cu cea veche a lui şi cu felul de a privi şi înţelege viaţa. Tocmai acestui fapt se şi datoreşte lipsa de martiri şi deci de sfinţi la poporul dac, daco-român şi român de mai târziu (avem, totuşi, puţine cazuri, n.n.,Z.C.). Neopunându-se nimeni la primirea noii credinţe, n-a murit nimeni în Dacia pentru răspândirea ei."[15]

Aşadar, „de la credinţa dacică în nemurire la credinţa creştină în nemurire, evoluţia a fost firească", afirmă, recent, şi cercetătorul Mihail Diaconescu în *Istoria literaturii dacoromâne*,[16] deoarece cultul lui Zalmoxis - observă Mircea Eliade - „se preta, mai mult decât oricare alte divinităţi păgâne, la o creştinare aproape totală".[17]

1.2. Ideea de *ascetism isihast*, practicat de atâţia mistici ai ortodoxiei nord-dunărene prin retragerea lor, în post şi rugăciune, în peşteri (precum, într-o virtuoază *isihie*, călugărul Nicodim, azi „cel Sfinţit", de la Tismana[18]) şi locuinţe săpate în stâncă (precum chiliile rupestre din Munţii Buzăului sau cele de la Mănăstirea Turnu Roşu, lângă Cozia), nu vine atât de la nevoitorii asceţi paleocreştini din părţile Egiptului, Sinaiului sau alte părţi ale Asiei Mici, cât de la o tradiţie pre-creştină mai veche, aceea a retragerii în spaţii rupestre a marilor preoţi geto-daci (spaţii ale locuirii încă din protoistorie), între care atestarea unui Zalmoxis (de la Homer şi Paton la scriitorii antici târzii) este mai mult decât convingătoare (*andreonul* din Kogaionon[19] . Retragerea în locuinţa subterană, observă recent cercetătorul Dan Olteanu, este parte componentă din scenariul tripartit al religiei dacice (ca, de altfel, în toate mitologiile indo-europene): „Primul act ritualic este trimiterea solului în sulițe, al doilea este trasul cu săgeţi către cer, iar al treilea constă în retragerea lui Zalmoxis în locuinţa subterană." De unde şi sensul trans-chtonian, adică uranian şi solar al zalmoxianismului.[20]

Deşi semnificaţia *speluncii* şi şi, în general, a locuinţei subterane (există o „mistică" a grotei în paleoliticul de areal euro-asiatic) incumbă şi o mentalitate simbologico-iniţiatică mai specială în conştiinţa omului arhaic, nu vom insista asupra acestui „sistem ideologic" ce marchează „religia cavernelor", asemenea unor sanctuare[21], ci vom observa că în arta rupestră a unor peşteri din Cheile Sohodolului – Gorj[22] se reflectă dovezi ale cultului solar zalmoxian, conform observaţiei făcute de pr. cercetător Dumitru Bălaşa: „Autorul acestor desene rupestre, din *Corona Montium* a Carpatilor noştri, este unul din popii cultului zalmoxian, care au sălăşluit în peşteri."

Refăcând inventarul acestor spații rupestre[23] și stabilind importanța lor în viața strămoșilor noștri geto-daci, regretatul D. Bălașa își încheia comentariul cu observația pertinent-probantă că „și Iisus Hristos s-a născut într-o peșteră din orașul Betleem, sfințind acest locaș primitiv în viața omenirii."[24]

1.3. O legătură, desigur, de mai profunda similitudine, poate fi stabilită între *incantațiile zalmoxiene* **(asemănătoare unor „colinde precreștine"[25], multe din „epodele zalmoxiene"[26] având un rol terapeutic) și acest soi de *terapie isihastă*, care, prin concentrarea monologică „lucrătoare", prin rostirea „*stihului isihast*"[27] (*oratio mentis*), urmărește „despătimirea" (eliberarea de sub tirania instinctelor, plăcerilor și comportamentului nevrotic[28]).**

În locul „*vechiului Adam*", al cărui sânge curge tot mai tulbure în venele omului contemporan, purificarea isihastă tinde la o *soteriologie ontologică*, la o salvare a omului, prin dobândirea a ceea ce Maxim Mărturisitorul numește „mintea noului Adam", de esența iluminării christice (a se avea în vedere și psihoterapia revelată a *Psalmilor*). Însăși *Filocalia* **are ca subtitlu imperativul isihast exprimat în** *triada anabasică* **a unor trepte: *Despre purificare, iluminare și desăvârșire.***

În acest sens putem vorbi de categoria largă a descântecelor și practicilor ezoterice, cu trimitere la stadiul păgân al ritualizării lor,[29] dar și de ipostazele atâtor exorcisme (lupta cu îngerii căzuți, atingeri de rai, de iad, de viața de apoi, exorcismele/molitvele teologice de bază[30]).

O carte pilduitoare în acest sens este *Psihoterapia ortodoxă* **a mitropolitului grec Hierotheos Vlachos, al cărei „mesaj central" spune că „ortodoxia este, în principal, o metodă terapeutică și o educație terapeutică", vorbind de cele trei categorii de oameni: cei nevindecați sufletește, cei care luptă să se vindece și cei vindecați, adică sfinții Bisericii lui Hristos, - cei ce au cunoscut „îndumnezeirea", - în general, sfinții, ca „prototip de viață isihastă și de suflet vindecat."[31]**

Se confirmă încăodată ideea exprimată de Platon în *Charmides*,[32] privitoare la practica medicilor zalmoxieni (descântece însoțite de „farmacoane": plante și băuturi), care, ca și terapia isihastă[33], pentru a vindeca anumite părți ale corpului, aveau în vedere, cu precădere, spiritul, sufletul, restabilirea stării de bine sufletesc.

„Incantațiile zalmoxiene"[34] amintesc de „stihul isihast" din *oratio mentis*, cu rol de suprimare a dizarmoniilor sufletului, a conflictelor omului cu sine, cu semenii și cu sacrul (chestiune și de demonologie). Căci, potrivit aceleiași concepții filocalice, „starea de bine mintal grăbește refacerea fizică" (fiind fundamentală între cele „7 reguli filocalice pentru restabilirea sănătății"), boala putând fi, deopotrivă, nu atât o pedeapsă pentru păcate sau o catastrofă, ca urmare a încălcării Legii revelate, cât și un prilej de introspecție, de liniște, de schimbare, ba chiar o „încercare", „un prag inițiatic", o depășire a Răului ipostaziat (diavolul nefiind decât o personificare a Răului).[35]

1.4. Un alt argument al „istoricității" isihasmului la români îl constituie *alimentația* **de un anumit tip și rigorile calendarului îndătinat. Secretele inițiatice ale alimentației vegetariene ale marilor preoți daci, favorizând starea de contemplație și intrarea în rezonanță cu energiile necreate, amintesc, deopotrivă, de alimentația isihastă, de „*lecția trapezei*" athonite sau, în general, a calendarului ortodox.**

Să observăm că, propovăduind învățătura sa unui popor carnasier și războinic, marele preot și teosof Zamolxe, dar și Decheneii ce i-au urmat până dincoace de începutul erei creștine, reușiseră, de fapt, să așeze viața geto-dacilor pe un temei al stăpânirii de sine și dreptei măsuri, zalmoxianismul fiind, în esența sa, și contemporan cu spiritul Vechiului Testament (în care Solomon, Isaia și Ilie ar fi marii contemplativi precursori isihasmului iudeo-creștin), o formă de „ortodoxie" precreștină.

De aici ideea că zalmoxianismul de transcendență, „*pleroma*" zalmoxiană s-a topit, încetul cu încetul, în *lumina din lumină* **a ecleziei creștine, neînregistrându-se, ca în alte teritorii ale romanității orientale, atâtea cazuri martirice.**

Să observăm, nu înainte de a încheia, că monahismul athonit de substrucție profund isihastă, reverberând cu puterea tradiției și în viața bisericii noastre străbune, își găsește în *mănăstire* **un adevărat spațiu sacru de „pregustare a veșniciei", prin meditație profundă, rugăciune și post, al cărei elogiu îl face azi, într-un editorial, Î.P.S.S. TEOFAN, arhiepiscop al Craiovei și mitropolit alș întregii Oltenii, astfel:**

„Călugării poartă în rugăciunea lor continuă tot dorul omenirii după legătura cu Dumnezeu, tot suspinul creației după comuniunea cu Creatorul. Călugării, prin dorința lor de a împlini exigențele Sfintei Evanghelii, aduc echilibrul necesar într-o lume ispitită tot mai mult de neîmplinirea preceptelor evanghelice.

Prin felul specific de a trăi relația cu Dumnezeu și cu lumea, mănăstirile sunt anticameră a Împărăției Cerurilor. Aici este pregustată atmosfera de jumătate a omului cu Dumnezeu specifică comuniunii depline a umanității cu Sfânta Treime în veșnicie. Monahii, prin eliberarea lor proprie și, prin ei, a lumii, în esența ei, de sclavia exercitată de egocentrism (manifestat în tripla sa formă: lupta pentru putere, pentru bunuri materiale și pentru plăceri vinovate) trăiesc aici și aerați, în parte, ceea ce, plenar, va fi taina Împărăției Cereurilor în veșnicie.")[36]

1. Vasile Andru, *Isihasmul sau meşteşugul liniştirii,* Editura Cartea Moldovei, Chişinău, 2002, p. 105.
2. Idem, „*Scandalul şi slava isihasmului*", în *Istorie şi taină la Sfântul Munte Athos*, Editura Allfa, 2004, p. 12.
3. Pr. prof. dr.Ioan Rămureanu, *Istoria bisericii universale*, Bucureşti, 1992, pp. 283-286.
4. Vasile Andru, *Istorie şi taină la Sfântul Munte Athos,* ediţia citată, p. 15.
5. Vasile Pop, *Yoga şi Isihasmul*, Editura Lidia, Bucureşti, 2003.
6. „Stilul românesc este dat de un isihasm practic, nu maxim, nu arid." – Antonie Plămădeală, *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă,* Sibiu, 1983, 410 pag.
7. *Ibidem,* p. 12.
8. „Ortodoxia s-a însoţit cu isihasmul în sec. XV-XIX atât de mult încât s-ar spune că, la un moment dat, ortodoxia este prin excelenţă isihastă." – V. Andru, *Isihasmul...*, ediţia citată, p. 114.
9. Mitropolit Hierotheos Vlachas, ***Psihoterapia ortodoxă,*** Editura Sofia, Bucureşti, 2001, pp. 26-27.
10. Vasile Andru, *Isihasmul înainte de isihasm*, în ***Mistici din Carpaţi***, Editura Ruxanda, Chişinău, 1998, p. 68.
11. *Ibidem,* p. 68.
12. În recenta recuperare istoriografică, de o importanţă deosebită pentru cunoaşterea în profunzime a spiritualităţii geto-dace, aparţinând fostului preşedinte al Academiei de Ştiinţe din Suedia, Carolus Lundius, *Zalmoxis Frimus Getarum Legislator* (Upsala, 1687, traducere românească de Maria Crişan, carte lansată în cadrul celui de-al patrulea *Congres Internaţional de Dacologie*., Bucureşti, 2002),. marele preot dac este considerat, ca la Jordanes (*Getica. De origine actibusque Getarum*, ediţia bilingvă latină-română, Fundaţia Gândirea, Bucureşti, 2001,) deopotrivă legislator şi teosof : *„Philosophia Zalmoxis, gentisque nostrae"* (Cap. IX, 1).
13. Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului,* Editura Univers, Bucureşti, 1978, pp. 160-163.
14. Prof. dr. Zenovie Cârlugea, *Ritualul de sacrificiu al „mesagerului" la geto-daci*, în „Dacia magazin", Bucureşti, anul II, nr. 13/iunie 2004, pp. 13-15, comunicare susţinută la cel de-al V-lea ***Congres Internaţional de Dacologie***, Bucureşti, Intercontinental – Sala Rondă, 25-26 iunie 2004.
15. Ştefan Matache, *Creştinismul în Dacia. Religia strămoşilor noştri*, în „Raze de lumină", periodic al Institutului Teologic din Bucureşti, 1929, anul I, nr. 3, p. 26.
16. Editura Alcor Edimpex, Bucureşti, 1999, pp. 75-76.
17. M. Eliade, *De la Zamolxis la Genghis-han*, trad. Românească, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980, p. 81. A se vedea şi : Victor Kernbach, *Universul mitic al românilor* (*Destinul cultului zalmoxian*), Edit. Lucman, Bucureşti, f.a., pp. 126-127.
18. „Aşadar, Sfântul Nicodim, după ce stabileşte minuţios modul de a coordona toate mănăstirile organizate de el (7 la număr), se retrage definitiv la linişte şi la cea mai aspră asceză. Aspră pentru aprecierea noastră, căci lui îi era dulce şi cu încântare. Stă în peştera lui toată săptămâna, în post şi priveghere de toată noaptea, în rugăciune neîncetată. Coboară la mănăstire numai duminica şi la praznice, săvârşea Sfânta Liturghie, vindeca bolnavi, îmbărbăta pe cei slăbiţi, dădea învăţătură ucenicilor, mânca la trapeză. Apoi urca iarăşi la peştera, la linişte desăvârşită, la convorbire cu Dumnezeu şi, la urmă, la contopirea cu El." Vasile Andru, *Mistici din Carpaţi, ediţia citată,* p. 69.
19. V. Strabon, *Geografia,* VIII / III, 5, cf. *Fontes*…,I, p. 231.
20. *Religia dacilor*, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2002, pp. 11-12.
21. M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, Editura Stiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981, pp. 15-28.
22. Zoia Elena Deju, *Mărturii de artă rupestră şi semantică arhetipală în ţinuturile Gorjului*, în revista „Dacia magazin", nr. 5/2003, p. 10, comunicare susţinută în cadrul celui de-al IV-lea ***Congres Internaţional de Dacologie***, Bucureşti, Intercontinental – Sala Ronda, 19-20 iunie 2003.
23. Cercetătorul porneşte, de fapt, de la un capitol al lucrării lui Traian Constantinescu, *Peşterile Terrei,* Edit. Albatros, Bucureşti, 1987.
24. Dumitru Bălaşa, *Ţara Soarelui sau Istoria Daco-României*, ediţia a II-a, cu un *Cuvânt înainte* de Zenovie Cârlugea, Editura Semne, Bucureşti, 2001, pp. 21-24.
25. Vasile Lovinescu observa, ca şi Nicolae Densuşianu în *Dacia preistorică*, „obârşia comună proto-pelasgică" a acestora, cu ecouri de mitologie ancestrală. Vasile Lovinescu, *Dacia hiperboreană*, Editura Rosmarin, Bucureşti, 1996, p. 23.
26. Zoia Elena Deju, *Epodele zalmoxiene – importanţa lor în cultura şi spiritualitatea geto-dacă*, în „Dacia magazin", anul II, nr. 13/iunie 2004, pp. 35-36, comunicare susţinută în cadrul celui de-al V-lea Congres Internaţional de Dacologie, Bucureşti, Intercontinental – Sala Rondă, 25-26 iunie 2004. Cercetătorul Mihail Diaconescu apreciază *epodele* drept „cântece cu ritm şi melodii reluate, de o simetrie succesivă, atent supravegheată, legate de practica decântecelor, vrăjilor sau aplicaţiilor medicale empirice". – *Istoria literaturii dacoromâne*, ediţia citată, p. 326. V. şi *Fontes Historiae Daco-Romanae*, *vol. II. De la anul 300 până la anul 1000*, Editura Academiei, Bucureşti, 1970, p. 393.
27. Conform ***Filocaliei,*** vol. VII: *„Doamne Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, / miluieşte-mă pe mine păcătosul..."*
28. V. rugăciunea „pentru despătimire" a lui Efrem Sirul, sugerând că „supărarea/răutatea" constituie blocaj energetic, ducând la *dizarmoniile* sufletului.
29. Romulus Vulcănescu, *Mitologia română,* Editura Academiei, Bucureşti, 1987, *passim.*
30. V. Andru, Exorcismele. *Sindromul de posesiune şi terapia lui,* Editura Paralela 45, Bucureşti, 2004.
31. Mitropolit Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă,* traducere din limba greacă de profesorii Ion Diaconescu şi Nicolae Ionescu, Editura *Ὀρθόβά,*Bucureşti, 2001, pp. 30, 182.
32. Platon, *Charmides*, în *Fontes Historiae Dacoromaniae,* I, 1964, pp. 101 şi 103.
33. De la „*oratio mentis*" şi „*cuvintele de folos*" ale iluminaţilor isihaşti, la „vindecările miraculoase", ca răspuns divin.
34. Aşadar, leacuri şi *incantationes* (descântece medicale) ca remedii ale vindecării trupului şi sufletului, într-o condiţionare *sine qua non* cu sens unic: „Pentru cei ce nu ştiu – precizează pr. cercetător istoric Dumitru Bălaşa – eu am aflat destul de târziu că incantaţiile sau descântecele zalmoxiene erau însoţite de farmacoane – plante medicinale, care erau date pacienţilor. Chiar incantaţiile şi administrarea farmacoanelor se numeau farmece sau fermece." (*Easmul romanizării*, Fundaţia Artelor DOR, Craiova, f. a. (1999), p. 23). „Acestea sunt de fapt metodele medicilor zalmoxieni, care erau doctori sufleteşti şi doctori trupeşti, şi pe care Creştinismul le-a reluat şi le-a transmis doctorilor spirituali, ierarhiei, în general." (Pr. cercetător Dumitru Bălaşa, *De la Zamolxe la Iisus Hristos,* Editura Cuget Românesc, Bîrda, 1993, p. 13).
35. Vasile Andru, *Rugăciuni cu puteri vindecătoare,* ***Psihoterapie isihastă,*** Editura Cartea Moldovei, Chişinău, 2001, pp. 26-37.
36. +TEOFAN, Mitropolitul Olteniei, *Mănăstirea – pregustare a veşniciei*, în „Cetatea creştină", periodic de spiritualitate, informare şi atitudine al Arhiepiscopiei Craiovei, anul I, nr. 3 – iulie, 2002, p. 1.

ZAMOLXIS PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR

Carolus Lundius

De ce trebuie să auzim de la Carolus Lundius despre Zamolxis ca fiind cel care a dat lumii primele legi scrise?De ce nici unul din istoricii noştrii nu-l pomeneşte? Oare de ce suedezii se mândresc cu ce noi refuzăm să ne mândrim?Când oare istoria noastră în loc să înceapă cu înfrângerea noastră ,cu sfârşitul nostru ca stat,cu înfrângerea lui Decebal,va începe cu istoria Daciei şi a regilor ei ?

Iată de ce ne facem o datorie de onoare în a publica în serial întregul volum ZAMOLXIS PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR.

Prima ediție a acestui volum sub titlul Zamolxis Primus Getarum Legislator scrisă de Carolus Lundius a apărut în Suedia în anul 1687.Am găsit-o rătăcită într-un anticariat din Upsala-Suedia,de unde am cumpărat-o la un preț mare,încredințând-o spre traducere doamnei Maria Crişan .

Dr. Napoleon Săvescu

CAPITOLUL VII, 1-4

Rezumat Cap. IV, 1-4 §1. **Zamolxis, aşa cum am explicat şi le-am enumerat deja, a avut mai multe nume; urmează acum, motivele pentru care el a mai fost numit şi *Gebeleizis*, lucru pe care îl voi demonstra prin puține repere. Sueonii s-au amuzat mai de mult de rezonanța acestui nume, considerându-l prea aspru.** §2. **Tot la fel şi Germanii. Tacitus îl laudă.** §3. **Cine a fost cel care a apreciat stabilirea în vechime numelui de *Gebeleizis*. Se pare că a pornit de la Woluspa.** §4. **Sunt unii care citesc greşit *Geblietzen*, ceea ce ar însemna "Jupiter fulgerătorul, tunătorul, care tună din înălțimi, care se bucură de fulger".**

§1. **Am arătat deja că ilustrul zeu Zamolxis a fost numit de către antici cu diferite nume; rămâne acum să clarificăm pentru care motiv a mai fost numit şi *Gebeleizis*. Iată ce spune Herodot (lib. IV, c.XCIV): " *Aanatizousi h tonde ton tropon oute aponhskein eautou***

nomizousi, i enai de ton apollumhon para Zamolxin. Oi de autewn ton auton touton nomizousi Gebeleizin " ("Nemuritorii (aşa cum se socoteau Geții a fi fost, n.t.) acționează în felul următor: ei nu credeau despre ei că mor, ci că cel decedat se duce la Zamolxis pe care oamenii acestui neam îl socoteau a fi acelaşi cu Gebeleizis"). Aşa sunt relatate lucrurile - de fapt, trăiesc la fel cu Zeul şi la mare egalitate; acolo sus îşi găsesc tihna, starea de liniște, fiind departe de tulburările celor invidioşi, o duc într-o adevărată fericire - *liesa* sau *lijsa* , scutiți de orice nestatornicie a soartei; desigur, ei erau convinşi că toate acestea aşa se vor întâmpla, iar viața îşi va urma cursul. Aşadar acest zeu numit *Gefeleisis* este un dătător de odihnă, aşa l-au numit Goții în limba gotică (= Geții, în limba getă; acest cuvânt mai fin şi mai plăcut la auz ne trimite la verbul din germana actuală *gefallen*, "a plăcea" şi *leisen* , "fin", "plăcut la auz", *lijsa* din gotică, respectiv getică, n.t.).

§2. **Şi nici nu era cazul să fi zis ceva care să sune frumos la ureche, căci ei nu aveau urechi de auzit altceva decât strigătele de groază chemând la război: " împroşcând amenințări cumplite dintr-o gură pietrificată" (Tacit.,** De mor. Germ.**, c. III); ei slobozeau mai curând un zgomot prelung în pronunțarea cuvintelor decât un sunet fin. De aici şi Tacitus (**De mor. Germ.**, c. III): "Căci ei te înspăimântă sau începi să tremuri la auzul zornăitului soldaților şi nu atât prin modulația vocii lor, cât mai ales prin virtutea militară. Asprimea sunetului este mai ales căutată şi zgomotul frânt de pe buze izbindu-se de scuturile care stau în cale, prin lovire, face vocea mai plină şi mai gravă".**

§3. **Cât priveşte starea morților ajunşi la Gebeleizis, să apelăm din nou la informațiile furnizate de Herodot (lib. V, c. 3 şi 4, spre final), de la care aflăm că moartea poate fi pe drept numită "tihnă", căci în adevăr sufletele erau în afara nenorocirilor şi a mizeriilor de tot felul; Cicero socoteşte că nu este vorba doar de o odihnă tihnită pentru cei credincioşi, lipsită de nenorociri, ci cu adevărat un început veşnic al unei fericiri de durată. Iar mai la obiect este *Woluspa*:**

" *Baldur mun Komma /*

Bua their Haudur og Balldur / hropts / Sigtoptir /

Wel waltiwar wited their enn eda hwad.

Sal ster hun standa Solu fegra / Gulli that tan a Gimle /

Thar skulu dyggwar drotter byggia /

Og win alldurs daga yndes niota."

Iată cum a tradus-o Stephanus Olahus islandezul:

“ soseşte Baldrus,
el, împreună cu Haudus, Hropti şi Sigtopter
vor locui în altar fără neplăceri, ca până acum
Sub acoperişul de aur al Gimlei
pe ea o cinstesc popoarele cinstite
de secole în şir bucurându-se de bunul suprem.
Apare chipul Divin, simbol al odihnei aşezat pe un jilţ:
pe el nu-l bat nici vânturile şi nici ploile
nu-l udă nici zăpada şi nici grindina aspră nu-l atinge;
cerul nu este niciodată acoperit de nori,
surâde de lumina împrăştiată mărinimos.”

§4. **Şi dacă lucrurile stau aşa, nu pot înţelege cum de s-a ajuns la ideea că trebuie citit nu *Gebeleizis*, ci *Geblietzen*, aceasta desemnând pe *Jupiter tunătorul* (vezi şi Joh. Magnus,** Hist.**, lib. I, c. 12; Ol. Magn.,** R.S.**, lib. III, c. 7; Lit. Georg. Stiern,** Ad D. Locc. Locc. Antiquit Sueo-Gth.**, lib. I, c. 1, p.m. 7; Hom.,** Il. **A., p.m. 26, v. 36,** Il.**, 2, p. 66, v. 8, p. 82, v. 16, f p. 746, v. 30 şi urm; Cic.,** De Divinat.**, lib. II, p. m. 117; Plin.,** N.H.**, lib. II, c. 7).**

Şi această relatare nu se găseşte numai la Herodot, ci şi în toate incunabulele. Şi totuşi, conform reprezentărilor lui Jupiter şi Apollo la cei vechi, aceşti zei par să nu se fi amestecat în treburile juridice. Socotesc că am arătat îndeajuns tot ce mi-am amintit, pentru ca asupra acestui fenomen să se aştearnă tăcerea, căci nimic nu se întâlneşte mai frecvent decât, cum am spus, *Gebeleizis*, cu sensul de *Jupiter tonans* (“tunătorul”), *fulgurans* (“fulgerătorul”), *fulminans* (idem), *altitonans* (“tunând din înaltul cerului”) şi *fulmine gaudens* (“bucurându-se de fulger”). (Personal înclin să cred că textul gotic. i.e. getic, ne ajută să rezolvăm corect problema etimonului: Gebe + lijsa = “dătător de fericire”, altminteri nu are logică “raiul” lui *Zamolxis* ca *Gebeleizis*, vezi mai sus, n.t.)

GAZETA de SUD
COTIDIAN AL OLTENILOR DE PRETUTINDENI

Ziar de informaţie,
evenimente,
anchete,
sport,
mare şi mică publicitate

Redacţia în Craiova, cod.200420,
str. Câmpia Islaz nr.97A
Tel: +40 0251-413 100; +40 0251-413 200
Fax: +40 0251-410565
e-mail: office@gds.ro, www.gds.ro
România

Dacă doriţi un abonament la

DACIA MAGAZIN

Trimiteţi prin mandat poştal suma de 250 000 lei pe adresa Daniela Gridan 2700 Orăştie Piaţa Victoriei 20.

Veţi primi începînd cu luna următoare douăsprezece numere ale publicaţiei noastre. Vă rugăm să specificaţi pe mandat adresa poştală corectă la care doriţi să primiţi revista.

TRANSILVANIA, PĂMÂNT ROMÂNESC

T. V. Bădescu

Cele mai vechi izvoare narative descriu Transilvania la sfârşitul mileniului I ca un teritoriu organizat din punct de vedere politic în voievodate. Magistrul P., cronicarul regelui Bela al III-lea al Ungariei, scriindu-şi cronica sa Gesta Hungarorum, pe la mijlocul secolului al XII-lea şi relatând pătrunderea Maghiarilor în Transilvania dinspre vest, după incursiunile lor în Europa Occidentală şi aşezarea în Panonia, menţionează Voievodatul lui Menumorut cu centrul în cetatea Biharea (în castrum Byhor), un voievodat între Mureş şi Dunăre, al "ducelui" Glad şi în al treilea în Podişul Transilvaniei (Terra Ultrasilvana), condus de Gelu. Cronicarul maghiar descrie aceste voievodate ca fiind bogate, fapt confirmat de alte izvoare, ca şi de săpăturile arheologice. Se exploatau sare, fier, aur, acestea din urmă prelucrate pe loc pentru arme, unelte şi podoabe. Se cultivau meiul şi grâul. Se practicau meşteşuguri variate -–ceramica, fierăria, lemnăritul, ţesutul. Populaţia era cea străveche, de origine daco-romană, care asimilase grupurile slave aşezate în epoca migraţiilor. Terminologia esenţială referitoare la economie (agricultură, creşterea vitelor, minerit, meşteşuguri, produse) este până azi în limba locuitorilor de origine traco-dacă sau latină. În Banat erau prezente şi grupuri bulgare, şi pecenege, aşezate, în secolul al IX-lea, ca elemente politice şi militare.

Societatea era organizată în obşti săteşti, grupate în depresiuni şi pe văile râurilor, conduse de juzi şi cnezi. Începuse o stratificare social-economică vădită de condiţia materială diferită a aşezărilor umane. Voievodatele erau apărate de populaţia însăşi, care, în perioadele critice, când era atacată din afară, construia cetăţi cu fortificaţii de piatră şi ridica rapid întărituri din trunchiuri de copaci, crengi, bolovani şi pământ.

Sub raport spiritual, Românii erau creştini de rit bizantin. Ei întreţineau relaţii politice şi de schimb cu Imperiul Bizantin şi Ţaratul Bulgar. În secolul al XI-lea, stratificarea socială şi relaţiile de tip feudal se accentuează. Apar nobili (nobiles), care posedă proprietăţi moştenite (allodia) şi curţi (curiae). Voievodatul devine ereditar. În Banat, lui Glad îi urmează fiul său Ahtum. Un izvor material important, Legenda Sancti Gerhardi episcopi, descrie Voievodatul lui Ahtum cu capitala la Mureşana (Morisena, numită apoi Cenad) drept o ţară (regnum) puternică, înfloritoare, cu relaţii externe (cu Bizanţul), organizaţie militară şi religioasă)mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul cu călugări de rit grecesc).

Caracterul Transilvaniei de ţară separată de Regatul Maghiar s-a impus de la bun început agresorilor veniţi din Panonia. Tuhutum, căpetenia maghiară, care a reuşit să ocupe Voievodatul lui Gelu la începutul secolului al X-lea, păstrează individualitatea formaţiei sale politice, pe care urmaşii săi o conduc până la Gyla cel Tânăr, înfrânt în 1002 de regele Ştefan cel Sfânt.

Organizarea Transilvaniei după luptele purtate de Regatul Maghiar cu comunităţile româneşti şi cu Pecenegii, îndeosebi după 1068, a dus la ocuparea cetăţilor, acapararea salinelor, distribuirea de latifundii Bisericii şi nobilimii, măsuri de organizare politică, administrativă şi eclesiastică a ţării (întemeierea diocezelor de Oradea, Cenad şi Alba Iulia).

Transilvania rămâne însă o unitate politică separată de Statul maghiar, care numeşte acolo un principe (princeps). Este acel "Mercurius princeps ultrasylvanus", întâlnit în documentele maghiare în 111, care însă se pare că nu şi-a exercitat efectiv funcţia de conducere, deoarece Transilvania nu fusese organic încorporată statului maghiar. Aşadar ea era în continuare guvernată de cnezii şi voievozii locali, ca şi în trecut. Fapt este că din 1176, fără întrerupere, cârmuitorul Transilvaniei poartă numele de voevod. Ţara îşi menţinea, chiar în condiţiile presiunii militare şi politice a Regatului Maghiar, instituţia fundamentală de stat, impusă prin tradiţia stăpânirii româneşti străvechi. Tenacitatea acestei tradiţii politice a fost, în secolele XII şi XII, pusă la încercare de evenimente care ar fi putut modifica radical organizarea ţării: aşezarea Secuilor în colţul de sud-est al Carpaţilor, colonizarea Saşilor în ţările Bârsei şi Năsăudului, permisiunea dată către 1211 cavalerilor teutoni să se aşeze în ţara Bârsei (permisiune retrasă după numai 15 ani, datorită abuzurilor acestor colonişti primejdioşi prin puterea lor militară) şi, în sfârşit, năvălirea Tătarilor în 1241. Colonizarea în zona Carpaţilor Meridionali şi Orientali a unor populaţii alogene, cu îndatorirea de a păzi trecătorile spre sud şi est, iar în cazul teutonilor şi cu misiunea de a converti la

catolicism pe ortodocşi (Români), arată limpede neîncrederea regilor maghiari în populaţia românească majoritară, care se împotrivea expansiunii Regatului Ungar. Unele interpretări ale relatărilor cronicarului orădean Rogerius – un martor ocular al invaziei mongole – din al său Carmen miserabile (Cântec de jale) pun în lumină formele de convieţuire a Românilor cu Tătarii – ca şi anterior cu Pecenegii şi Cumanii -, preferaţi dominaţiei ungare.

Reorganizarea teritoriului românesc următoare retragerii Mongolilor din Transilvania dovedeşte nu numai existenţa a cinci formaţii politice româneşti între Carpaţi şi Dunăre (Ţara Severinului, cnezatele lui Ion şi Farcaş, Ţara Voievodului Litovoi şi Ţara lui Seneslau, voievodul Românilor), dar şi că Transilvania însăşi rămase o unitate politică de sine, condusă de Ştefan, fiul regelui Bela al IV-lea, purtând titlul de duce. Între 1257-1269, Transilvania a avut o autonomie aproape completă şi Ştefan nu a ezitat să-şi apere ţara cu armele împotriva încercărilor de anexiune ale tatălui său, care a fost silit să recunoască, între 1265 şi 1269, stăpânirea deplină a "ducelui Transilvaniei" asupra teritoriilor dintre Tisa şi Carpaţi. Funcţiunea de voievod nu încetase prin recunoaşterea unui duce. Uneori ea este exercitată chiar concomitent de nobili ca Ladislau, comite de Solnoc, Nicolae Geregye, Finta Alba (care în 1279 îl arestează pe regele Ungariei) etc.

Spre sfârşitul secolului al XIII-lea, voievodul Transilvaniei este recunoscut pe locul patru în ierarhia demnitarilor regatului, după palatin, cancelar şi banul Slovaniei. Puterea voievodului a crescut în aceeaşi perioadă prin care sprijinul populaţiei săseşti cu alianţe cu familii nobiliare din Slavonia, ceea ce îngăduie casei Borşa, care a dat Transilvaniei pe voievodul Roland în 1282, să se ridice victorioasă împotriva regelui. La trecerea dintre secolele XIII şi XIV, apare tendinţa Voievodatului Transilvaniei de a se constitui în stat suveran, independent. Deşi nominal un vasal al regelui Ladislau al IV-lea Cumanul, voievodul Roland Borşa, de neam bihorean, nu ezită să folosească în documente din Transilvania formula suverană, întăreşte drepturi, conferă privilegii, ca însuşi regele Ungariei în statul său. În 1288, Roland folosea denumirea de Regnum Transilvanum (Regatul transilvănean), ceea ce indică o concepţie politică de suveranitate.

După stingerea dinastiei Arpadiene şi instalarea celei angevine, în 1290, prin Andrei al III-lea, regalitatea maghiară încearcă să restrângă drepturile voievodului prea emancipat, dar noul rege continuă să distingă în decrete şi documente între Regnum noster (adică Ungaria) şi Regnum Transilvaniae, ca entităţi politice deosebite. Roland Borşa este înlăturat din demnitatea de voievod al Transilvaniei, în 1294. Succesorul său, Ladislau Kan, numit de regele Andrei, nu reduce, cum era de aşteptat, autonomia Transilvaniei, ci o sporeşte şi aceasta pentru că evoluţia însăşi a voievodatului era spre autonomie politică, dezvoltare economică şi consolidare instituţională de sine stătătoare. Criza dinastică din Ungaria favoriza acest curs al evoluţiei ţării şi astfel voievodul Ladislau al Transilvaniei a putut deveni arbitrul luptelor pentru tron, care sfâşiau Ungaria, cu riscul de a fi excomunicat de episcopul de Strigoiu din porunca papei. El sfârşeşte înfrânt de noul rege Carol Robert de Anjou, dar Voievodatul Transilvaniei continuă să reprezinte o entitate politică separată, cu instituţii proprii şi aceeaşi marcată voinţă de autonomie, ca, de pildă, sub guvernarea voievozilor Toma şi Szecheny şi a celor din familiile Lackfisi Csaki, până către mijlocul secolului al XV-lea. Voievozii îşi apărau atribuţiile de judecători în majoritatea speţelor ivite pe teritoriul lor, comandanţi ai oastei transilvănene, conducători ai administraţiei, ai adunării nobiliare, influenţi, prin puterea lor, în afacerile ecleziastice. Asemenea atribuţii exprimau chiar statul politic autonom al Transilvaniei.

Vecinătatea imediată, presiunea politică şi puterea militară a Regatului Ungar nu au permis Voievodatului să-şi cucerească independenţa politică, precum Ţara Românească în 1330 şi Moldova în 1359, amândouă prin lupte cu suzeranitatea şi tendinţele expansioniste ungare. În timp ce Transilvania rezista în lupta sa pentru autonomie împotriva regilor maghiari, Moldova şi Ţara Românească reuşiseră să-şi impună, împotriva unui agresor incomparabil mai puternic, Imperiul Otoman, dreptul lor la autonomia de stat, garantat prin acte solemne ale sultanilor, între care ale lui Soliman Magnificul (1566), în condiţiile în care, cu excepţia Republicii Dalmate de la Raguza, toate formaţiile politice din Europa de sud-est, Ţaratele Bulgar şi Sârb, Imperiul Bizantin, Albania, căzuseră sub jugul Porţii.

Este semnificativ faptul că tot contactul brutal cu Imperiul Otoman, după prăbuşirea Regatului Maghiar la Mohaci, în 1526, a adus Transilvaniei statutul recunoscut de autonomie, ca şi celelalte două zone ale pământului Românilor, Moldova şi Ţara Românească. Ioan Zapolya se opusese investiturii ca rege al Ungariei, la 17 decembrie 1526, în Pozsony, a lui Ferdinand de Habsburg, reclamând el însuşi acest

titlu, obținut la Alba Regia, la 10 noiembrie același an. Zapolya se orientează spre o politică sud-est europeană, spre Otomanii înțelegători ai autonomiei transilvane, spre cele două țări românești cu tradiția acestei politic. Pentru Otomani, Transilvania va fi așadar o "crăie", iar conducătorul ei un crai, domn creștin, supus al sultanului, dar fără ca țara lui să fie altceva decât un teritoriu al legământului (dar al-sulh), iar nu un "teritoriu al islamului" (dar al-islam). În 1541, dieta de la Debrețin recunoaște suzeranitatea Porții asupra Transilvaniei. Țara rămânea însă un principat autonom și, în 1600, când Mihai Viteazul, voievod al Țării Românești, preia cârmuirea Transilvaniei și a Moldovei, el putea avea conștiința că unește sub același sceptru trei țări autonome, cu același statut politic, trei voievodate românești.

La 26 ianuarie 1699, când prin Pacea de la Karlowitz, Transilvania trece de sub dominația otomană sub aceea a Imperiului Habsburgic, soarta țării nu s-a îmbunătățit (un cronicar afirma pe bună dreptate că imperialii nu vor decât să schimbe jugul de lemn otoman cu unul de fier), ci a rămas în continuare o "țară" în cuprinsul statului multinațional austriac, o țară care se numea Transilvania și avea statut deosebit de al Ungariei, o țară pe care Maria Tereza a simțit necesitatea să o declare "Mare Principat", cu un guvernator și o dietă proprie.

Modificarea acestui statut a fost încercată în 1848, de dieta maghiară din Bratislava. Ea nu numai că nesocotea voința de autodeterminare a unor națiuni majoritare în Imperiul Habsburgic – Românii, Slovacii, Sârbii, Croații și Ucranienii -, dar încerca printr-un crez romantic primejdios, care avea să ducă la șovinism, intoleranță și apoi la genocid cultural, să creeze un stat național maghiar în frontierele regatului compozit medieval al lui Ștefan I. Astfel se pretindea unirea Transilvaniei cu Ungaria, în fapt o clară anexiune. Constituția de la Bratislava nu ținea în nici un fel seama de drepturile Românilor, nici ale naționalităților slave a căror "unire" cu Ungaria era unilateral revendicată, deoarece singura "națiune" recunoscută era cea maghiară.

"Legile" adoptate la Bratislava nu recunoșteau ca limbă oficială, de educație și cultură în viitorul stat, Ungaria, decât limba maghiară. Îndreptățita opoziție a Românilor, Slavilor și Germanilor față de acest program așa-zis revoluționar, promovată în fapt de o minoritate aristocratică maghiară, care preluase unele dintre revendicările burgheziei progresiste a vremii, convertindu-le potrivit intereselor sale, refuzul hotărât pe care Românii, Sârbii, Croații, Sașii l-au opus programului de la Bratislava, explică întreg cursul revoluției din 1848 în Transilvania, tragedia lui Ștefan Ludwig Roth, luptătorul sas care pleda pentru recunoașterea limbii române drept națiunii majoritare a Transilvaniei, executat de Maghiari la Cluj, la 11 mai 1849, și drama lui Avram Iancu, a cărui luptă în fruntea Românilor din Apuseni n-a dus la idealul proclamat la 15 mai 1848, la Alba Iulia, de Români: "Noi vrem să ne unim cu Țara", vechea revendicare a unității care însuflețea pe toți Românii.

Aproape încă două decenii, Imperiul Habsburgic a reușit să se impună pretențiilor iraționale ale supușilor săi maghiari, dar la 17 februarie 1867 cedează presiunii acestora și prin binecunoscutul Acord (Ausgleich), care dădea ființă Statului dualist austro-ungar, recunoaște și unirea Transilvaniei cu Ungaria. Astfel se desființează autonomia dintotdeauna a Ardealului românesc. În felul acesta, printr-o măsură arbitrară, luată fără consultarea populației Transilvaniei, în majoritatea ei absolută românească, acest teritoriu român a fost pentru prima oară unit cu Ungaria. Această situație a durat numai 51 de ani, până la unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918. Partea de nord a țării a mai fost supusă administrației maghiare între 1940 și 1944, prin Dictatul de la Viena, ale cărui efecte au fost definitiv suprimate prin luptele de eliberare ale armatei române, omologate prin Tratatul de Pace de la Paris din 10 februarie 1947.

Din cele de mai sus rezultă că Transilvania a fost întotdeauna o "țară", o entitate politică de sine stătătoare. Obligată de vicisitudinile istoriei să graviteze când spre Regele Maghiar, când spre Imperiul Otoman, când spre cel Habsburgic, această țară românească, parte a pământului românesc și vatră de formare a poporului român, și-a păstrat de-a lungul secolelor nu numai fizionomia, cultura, instituțiile proprii, ci și un statut politic care din secolul al X-lea până în al XX-lea s-a impus dominațiilor ei trecători, pentru a duce la ceea ce a fost dintotdeauna voința locuitorilor majoritari ai acestui pământ, Românii, și anume voința de a fi, de a trăi, de a munci, de acrea împreună cu frații lor de dincolo de Carpați.

Istoria Transilvaniei este istoria unei părți a pământului românesc, care a reușit prin virtuțile fiilor săi să-și păstreze fizionomia românească până la reîntregirea în hotarele Daciei, hotarele firești ale României.

TAINELE TĂBLIȚELOR DE LA SINAIA

Căprioara Astrală

Adrian Bucurescu

OROLOSO MA DATO EDO GERICO
DORYNDO SO YCO TYLYTO ESI RICA
AU FO ZA CIRO RO NON PETIRA
NOSE.
TO TORSO YLA COMPONO EL IAY
PRITIMI EIS CUYTO RILO GHETO EP
NATALEA TUMARA.
MAHYDONIO GHETO ICHEA NON
TALYPICA.
ELIAY U SATA VRTAS TAIN RUBYO
EGEYLA TYLBY ACO VA STARNYO
DIO ZAVELO GHETO DA HIEO.
OTE TIP TALO MINIE SOYN S-OTO!

Traducere:

Vestitul şi luminosul acesta încercat, dorind să vadă tânăra sa regină, a fost să ceară la părinți, să întrebe de mireasă. A plecat el însoțit de toți prietenii lui câtă frunză şi iarbă la vânătoare, după tânăra căprioară. Prin Macedonia vânătorii au umblat în sus şi în jos. Ei la un sat s-au aşezat să mănânce, întrebând de acea fiară văzută în stele. Zeul Zavelo vânătorilor să le dea noroc!
Acest fel de poem al meu tinerii să-l învețe!

Lexic:

ORO-LOSO – "vestit; vorbit cu laude; binecuvântat". Cf. rom. a ura; lat. laus "laudă".
MA – "şi". Cf. alb. me "cu".
DATO – "luminos" cf alb. ditë "zi".
EDO – "aceasta". Cf. alb. ata "acei, aceia"; ato "acele; acelea".
GERICO – "încercat".
DORYNDO – "dorind".
SO – "să".
YCO – "a vedea; a auzi; a afla; ecou". Cf. rus. uho "ureche"; rom. ochi; a ochi.
TYLYTO – "tânără". Cf. alb. djalë "fiu; băiat".
E – "a".
SI – "sa".
RICA – "regină; nobilă; bogată; avută". Cf. rom. rigă "rege".
AU – "a; au".
FO – "fost"; cf. rom. fu.
ZA – "pentru".
CIRO – "a cere".
RO – "la".
NON – "părinți; domni; sfinți; stăpâni". Cf. alb. nënë "mamă"; nun "naş; cumătru"; rom. nană; nene; nun.
PETIRA – "să întrebe; a peți". Cf. alb. pyetje "întrebare"; lat. peto "a cere în căsătorie; a peți; a cere în căsătorie; a peți; a cere; a pretinde; a lua"; rom. a peți.
NOSE – "mireasă". Cf. alb. nuse "mireasă; noră".
TO – "a".
TORSO – "plecat". Cf. rom. întors a târşâi.
YLA – "el".
COMPONO – "însoțit; acompaniat". Cf. rom. a cumpăni.
EL – "de".
IAY – "toți".
PRITIMI – "prietenii".
E – "de".
IS – "lui".
CUYTO – "câți".
RILO – "frunză şi iarbă, mulțime; nisip". Cf. alb. rërë "nisip".
GHETO – "(la) vânătoare". Cf. alb gjueti "vânătoare".
EP – "după".
NATALEA – "tânără; neexperimentată"; cf. lat. natalis "de naştere; natal", rom. nătărău.
TUMARA – "căprioară", cf. lat. dama "căprioară; ciută"; TOMYRYS regină a Masageților.
MAHYDONIO – "Macedonia".
GHETO – "vânătorii".
ICHEA – "au umblat; au căutat; au mers", cf. lat. egeo "a dori; a căuta".
NON – "în sus". V. mai sus!
TALYPICA – "(în) jos; pe jos; târându-se". cf. rom. dovleac; talpă; tălpică.
ELIAY – "ei".
U – "la".
SATA – "sat".
VRIAS – "s-au aşezat; s-au oprit; s-au aşternut", cf. rom. vrej, preş.
TAIN – "a mânca", cf. rom. tain. Pentru VRIAS TAIN cf. rom. pristanişte "adăpost; refugiu".
RUBYO – "întrebând, cerând; cerşind", cf. rom. rob.
EGEYLA – "de aceea", cf. rom. acela; acelea.
TYLBY – "fiară; vânat", cf. alb. dhelpër "vulpe", rom. tolbă.
ACO – "văzută", cf. rom. ochi.
VA – "în".
STARNYO – "stele". Cf. germ. Stern "stea".
DIO – "zeul", cf. lat deus "zeu".
ZAVELO – "Luptătorul" – supranume al lui Zalmoxis, cf. rom. Zaveră.
GHETO – "vânătorilor".
DA – "să dea".
HIEO – "hrană, belşug, fericire", cf. alb. haje "hrană"; huj "zeu".
OTE – "acest".
TIP – "fel; tip; gen". Cf. rom. teapă.
TALO – "poem; versuri; compunere; împletire; îngrădire, taină; şoaptă", cf. alb. thurje "împletire"; i thellë "adânc; profund; intim". Pentru TIP TALO cf. rom. tiptil.
MINIE – "al meu", cf. rom. (la) mine.
SOYN – "războinici; militari", cf. rom. şoim.
S-OTO – "să învețe; să vadă; a şti; a citi". Cf. alb. sodit "a contempla".

Zeul şi Împăratul

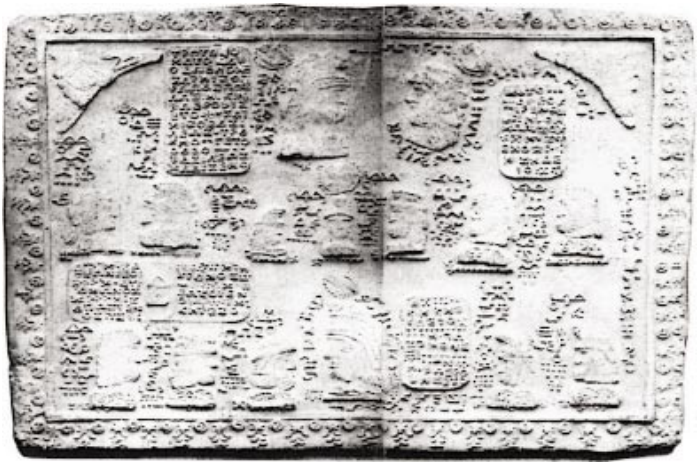

Textul divin:
VASILEOS SARMIZ TROYO SOHATO A ON DOELO.
GE SAR IOSOP IOO AZ POELO.
SI IZNO ZOVRO SISETO.
SARMIZO VASILEO SU TRAHYO A GHETO DAVO.
VASILEOS HALIS VIO.

Textul imperial:
VASILEOS ROMANSEI OS SIRMIO CEOI MATO MAREO LIMIS O NOSYO MION.
IHOIRSO IIOM IZO EHDOM HOYMAZIO ISO.

Traducere:
Textul divin:
Împăratul Fermecat // Trei L-au săgetat pe acest tânăr. Şi a urcat Iosop să ia acest fiu. Şi i-au snopit pe javre cei şase. Fermecătorul Împărat a fost îndrăgit de vitejii ţării. Împăratul la Helis a viețuit.

Textul imperial:
Împăratul Mântuitor aşa a spus la mai mulți: că a crescut la marginea Divinei Ape. Învățat om a fost. Domn slăvit a fost.

Lexic:
VASILEOS – "împăratul". Cf. gr. vasileos "rege; împărat".
SARMIZ – "fermecat; sfânt; fermecător". Cf. lat. serenus "senin; fără nor; clar; limpede; luminos; bucuros; fericit", rom. Ceremuş.
TROYO – "trei".
SOHATO – "(l-au) săgetat!.
A – "pe, în; la".
ON - "acest". Cf. rus. on "el"; rom. un.
DOELO – "tânăr; fecior". Cf. alb. djalë "fiu; băiat".
GE – "şi". Cf. rom. ci.
SAR - "a urcat". Cf. rom. a sări.
IOSOP – Iosop. Variantă pentru AISEPOS, tatăl adoptiv al lui Apollon şi Artemis.
IOO – "să ia", cf. rom. iau; să ieie.
AZ – "acest; acel".
POELO – "fiu", cf. lat. puellus "băiețel".
SI – "şi".
IZNO – "(i-au) snopit".
ZOVRO – "(pe) javre".
SISETO – "cei şase", cf. rus. şesti "şase".
SARMIZO – "fermecătorul".
VASILEO – "împărat".
SU TRAHYO – "a fost îndrăgit".
A – "de".
GHETO – "viteji; Geți; perfecți", cf. rom. gata; a (se) găti.
DAVO – "ţării", cf. alb. tokë, dhe "pământ".
VASILEOS – "împăratul".
HALIS – "(la) Helis; Luminoasa"., cf. gr. Helios – Zeul Soarelui, alb. zll "stea; astru". Cetatea se afla între satele Copuzu şi Crăsanii de Jos, județul Ialomița, pe actualul Pisc al Crăsanilor.
VIO – "a viețui". Cf. rom. viu.
VASILEOS - "împăratul".
RO-MAN-SEI – "mântuitor; salvator; eliberator; care ridică; luminat; care deşteaptă; care însufleţeşte; cel care sare (zburdă); magnific". Cf. lat. immensus "imens"; mens "minte; inteligență; rațiune; suflet; intenție; plan"; rom. mânz; mânzat, minte (subst).
OS – "aşa".
SIRMIO – " a spus". Cf. lat. sermo "convorbire; discuție; vorbire".
CEOI MATO – "la mai mulți; la cei mai mulți". Cf. alb. i madh "mare".
MAREO – "(că) a crescut". Cf. rom. mare; a mări.
LIMIS – "la marginea; malul; ţărmul". Cf. lat. limes "linie de hotar; graniță".
O – "a; al".
NOSYO – "sfintei; curatei". Cf. rom. naş; neaoş; alb. nuse "mireasă; noră".
MION – "ape". Cf. rom. mană; moină.
HOIRSO – "învățat". Cf. rom. a se ârşi.
IOM – "om".
IZO – "a fost", cf. alb. ish "fost; x".
EHDOM – "domn; în palat". Cf. lat. domus "casă; dom; palat"; rom. Ahtum . voievod român.
HOYMAZIO – "slăvit; omagiat; înălțat; nobil; bogat". Cf. rom. imaş; hameş; Ghimeş.
ISO – "a fost". Cf. IZO.

Lămuriri:
Ca şi Gemenii Divini, Romansei se născuse şi crescuse în Apa Dfântă, adică la Naparis, râul sacru al Geto-Dacilor. De la VASILEOS SARMIZ "Împăratul Fermecat" a rămas, în mitofolclorul românesc, Sfântul Vasile, unul dintre eroii Pluguşorului. Aşadar, Anul Nou era una dintre cele mai importante sărbători divine şi imperiale, dovadă că tot în această zi este şi obiceiul Vasilca. SISETO "Cei şase" erau copiii lui Aisepos şi Britolagis, alături de care au trăit şi Gemenii Divini.

Războaiele de cotropire a Daciei înfățișate pe Columna de la Roma

Prof. Ionel Cionchin

”Reportajul de piatră! Al Columnei lui Traian este o cronică extrem de fidelă şi precisă a războaielor daco-romane. C. Cichorius atribuie Columnei o superioară valoare istorică, francezul S. Reinah vorbeşte despre reprezentația exactă pe Columnă a războaielor dacice, englezul G.A.T. Davies a pus accent pe exactitatea topografică a reliefurilor, iar V. Cristescu a emis părerea că artiştii au respectat întru totul adevărul istoric.

Una dintre cele mai crâncene confruntări din primul război dacic al lui Traian a fost lupta de la Tapae, prezentată pe Columnă în scena actului I, episodul 4, 51, 5. Bătălia este redată destul de timpuriu şi în desfăşurarea evenimentelor. La luptă participă şi marii conducători, Traian şi Decebal. Lupta a fost aprigă: “Traian dădu lupta cu ei, îşi văzu răniți pe mulți dintre ai săi şi ucise mulți duşmani. Deoarece îi lipseau bandajele, se zice că nu şi-a cruțat nici propriile sale veşminte, ci le-a făcut fâşii”. Însuşi Jupiter – Fulgerătorul, cu mantaua în formă de nimb, îi sprijină pe Romani. Aceştia sunt victorioşi, iar Geto-Dacii sunt nevoiți să se retragă. Cheie însemnată în sistemul defensiv al Daciei, bătălia de la Tapae, a însemnat începutul declinului puterii regelui geto-dac Decebal.

Dar unde a fost Tapae? Jordanes a menționat-o ca una dintre căile de acces spre Dacia Superioară. Urmându-l, unii cercetători au localizat lupta de la Tapae la Porțile de Fier ale Transilvaniei. Dar Jordanes, ca şi în alte cazuri, a greşit.

Localizarea unei aşezări de pe Columnă, Pons August = Podul Împăratului, face imposibilă localizarea luptei de la Tapae în zona Porților de Fier ale Transilvaniei. Pons August apare, în desfăşurarea Columnei după bătălia de la Dunărea de Jos, iar iarna anului 101-102 e.n. Ea a fost localizată de unii cercetători la Marga, de alții la Bucova sau Voislova, oricum înaintea Porților de Fier ale Transilvaniei.

Bătălia de la Tapae poate fi localizată în altă parte. Decebal nu avea dreptul să sacrifice întreg Banatul şi să accepte bătălia doar în munți. Lupta de la Tapae a avut loc într-o zonă de câmpie şi, aşa cum apare în desfăşurarea Columnei, nu departe şi nu cu mult timp după trecerea Dunării de către armatele romane.

Pentru localizarea bătăliei să urmărim scena din Actul I, episodul 4, 58: “Traian în fața unei aşezări dacice”, ce urmează scenei “Lupta de la Tapae”. Aşezarea dacică se află într-o zonă de câmpie fără dealuri şi munți (vezi scenele care prezintă participarea armatei romane în zonele de munte). Cetatea geto-dacică este întărită cu un zid din blocuri de piatră şi înconjurată de apele unui râu. În fața cetății geto-dacice se văd mai mulți stâlpi şi obeliscuri, colți. Presupunem că cetatea geto-dacică se afla pe drumul ce ulterior va fi consemnat pe segmentul al VII-lea al Tabulei Peutingeriene.

Încă în anul 1848, August Treboniu Laurian localiza aşezările de pe segmentul al VII-lea al Tabulei Peutingeriene pe drumul ce trecea prin centrul Banatului legând Dunărea, la Lederata, cu Tivisco-Timişoara: “Cel dintâi mergea de-a dreptul la municipiu Tiviscum, trecând peste fluviul Apu (Caraş),

prin Arcidava (Vârşeţ), prin Centum –Puntea (Moravița), prin Bersovia (Berzovia), prin Azizis (…) şi prin Caput Bubali (…) de unde ajungea apoi la municipiu Tiviscum (…) De la Noia Palancă către Timişoara se mai vede astăzi două linii de valuri însoțite de fossate".

Ipoteza existenței unui drum roman prin centrul Banatului, până la Timişoara, a fost susținută şi de alți cercetători, iar C. Răileanu, într-un studiu argumentat, făcea aceeaşi localizare pentru o parte din aşezări.

Până la Centum-Putea (Moravița), August Treboniu Laurian localiza aşezările, dar de aici şi până la Timişoara n-a mai încercat să le localizeze, prin Berziova nu am înțeles ce dorea să marcheze, probabil o aşezare pe malul râului Bârzava.

Pe acest drum, va înainta împăratul roman cu armatele sale în timpul primului război dacic, aşa cum rezultă din comentariile sale, transmise de gramaticul Priscian: inde Berzobim *deinde* (subl. N.) Aizi processimus. Textul este neclar, gramaticul Priscian aducându-i critici împăratului. Având oameni capabili, în toate domeniile, cu siguranță unul dintre grămătici i-ar fi atras atenția asupra incorectitudinii textului şi acesta ar fi fost corectat, dar atunci, probabil, ar fi avut aceeaşi soartă ca şi *Comentariile*. Cuvântul care a produs necazurile a fost *Dente* (!) transmis de gramatic deinde (nu ştim dacă intenționat). Atunci în Comentarii ar fi fost *Dente Aizi*.

Aşezarea menționată de împăratul Traian, Aizi(s), a fost derivată de I.I. Russu din rădăcina indoeuropeană *aig* = capră, localitate în apropierea căreia se găsea *Aizisis*, cu accepțiunea de "căpriță". De fapt aşezările se numeau *Ghedu* şi *Gheduț*, confundându-se *ghedu* = aşezare întărită, cetate, oraş şi *gheduț* = cetățuie, cu zoonimul *gaed* = ied, capră, țap. În limba latină există şi forma arhaică *aedus, aedi* (pentru *haedus*, având accepțiunea de "țap, ied", iar în limba greacă *aix* are accepțiunea atât de "țap", cât şi de "capră". Un aed sau aiz, cu accepțiunea de "țap", spus în limba Geto-Dacilor ar deveni în greacă sau latină *tap*, de unde uşor se ajunge la *Tapae*.

Prin aşezările din Dacia, Ptolomeu indica şi aşezarea *Aizisis* cu coordonatele de 45º20' şi

46°20'[17], care, surprinzător, indică în județul Timiş coordonatele localității *Denta*, 45°20' latitudine nordică şi 21°15' longitudine estică. Calcularea cu atâta precizie a coordonatelor aşezării încă din vechime presupune că aici a fost o importantă aşezare geto-dacică.

Am menționat că în fața cetății sunt mai mulți stâlpi şi obeliscuri, *colți*. Latinul *dens, dentis* are accepțiunea de *dinte, colț*. De aici, *Colții*, *Obeliscurile* care apar pe Columnă în fața cetății geto-dacice *Dente*.

De aceea, noi localizăm bătălia de la Tapae la Denta, aşezare situată în județul Timiş.

Primul război dacic se tremină cu victoria Romanilor, impunându-se Geto-Dacilor o pace grea. Pe ultima scenă a acestui război, intitulată "Daci întorcându-se la casele lor", sunt prezentate figuri de Geto-Daci şi animale domestice (vite, o oaie stând în picioare). În sens opus, culcați în iarbă stau o *capră* şi în genunchi un *ied*. Este o reprezentare simbolică în care *Capra* simbolizează Aizi(s), iar *iedul, Aizisis*. Iedul în iarbă, fiind doar cu un picior îngenunchiat, îi simbolizează pe Geți, doar parțial înfrânți, cu pierderi teritoriale, printre care *Aizi*(s) şi *Aizisis* – o parte din Banat.

Primul război dacic şi pacea încheiată a fost un moment de pregătire pentru ambele tabere. Al doilea război dacic al lui Traian s-a terminat cu înfrângerea Geto-Dacilor. În ultima scenă de pe Columnă, "Evacuarea Dacilor din regiunile muntoase", în fața Dacilor care se întorc la casele lor se află mai multe animale domestice – oi, vite. În vârful Columnei, izolat între doi copaci, o *capră (ied),* care paşte liniştit iarba. Este simbolul Getului, al Geților, care nu au fost distruşi, ci doar potoliți, supuşi de Romani.

Denta, Aizi, Ghedu sunt dovezi ale continuității, ale permanenței Românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic, demonstrând că Geto-Dacii, Daco-Romanii şi apoi Românii nu şi-au părăsit niciodată pământul strămoşesc.

Cercetarea cu atenție a simbolurilor de pe Columnă şi coroborarea lor cu alte izvoare ar putea aduce şi alte localizări.

•

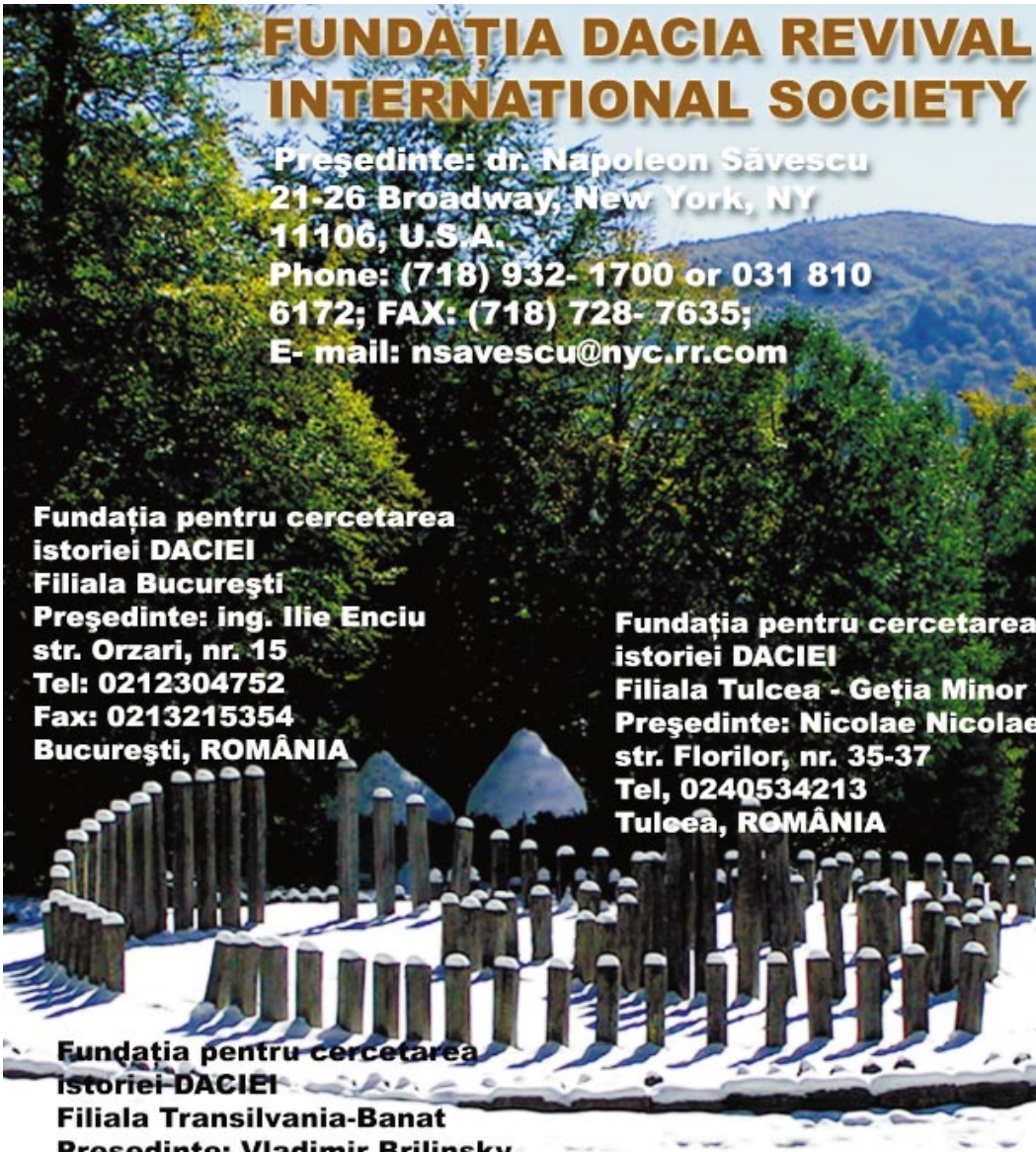

Dacă doriți să deveniți membru al Fundației DACIA REVIVAL, vă invităm să vă adresați uneia din filialele ce aparțin acestei fundații